

**Έκθεση παραβιάσεων της νομοθεσίας της Ε.Ε. από
το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών
Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας**

WWF Ελλάς, Ιανουάριος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	1
II. ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	6
1. Πόσιμο νερό στην περιοχή Χολομώντα-Ωραιόκαστρου	6
(α) Οι αρμόδιες αρχές δεν προσδιόρισαν όλα τα υδατικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για υδροληψία [7§1 εδ. α΄ Οδηγίας 2000/60· 6§2 Οδηγίας 2000/60].....	6
(β) Οι αρμόδιες αρχές δεν παρακολούθησαν υδατικό σύστημα που παρέχει πόσιμο νερό [7§1 εδ. β΄ Οδηγίας 2000/60· Παράρτημα V (κεφ. 1.3.5 και 2.2) Οδηγίας 2000/60].....	7
(γ) Οι αρμόδιες αρχές δεν εξασφάλισαν ότι το πόσιμο νερό που προέρχεται από τα προσδιοριζόμενα συστήματα πληροί τις απαιτήσεις της νομοθεσίας [7§2 Οδηγίας 2000/60]	8
2. Περιβαλλοντικοί στόχοι των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων στην ευρύτερη περιοχή Σκουριών-Μαύρων Πετρών και Ολυμπιάδας.....	8
(α) Οι αρμόδιες αρχές δεν εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης συστήματος επιφανειακών υδάτων [4§1 περ. α) i) 2000/60].....	8
(β) Δεν εξασφαλίστηκε η προσηύκοντα προστασία υπόγειου υδατικού συστήματος που παράγει πόσιμο νερό [7§3 εδ. α΄ Οδηγίας 2000/60· 4§1 περ. γ) και 4§2 Οδηγίας 2000/60]	11
(γ) Το «υποσύστημα» Σκουριών-Μαύρων Πετρών (GR1000191) και Ολυμπιάδας (GR1000192) δεν έπρεπε να εξαιρεθούν από τους στόχους της Οδηγίας [4§7 Οδηγίας 2000/60].....	12
(δ) Δεν έχουν υποβληθεί σε Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση: (i) η παράλειψη προσδιορισμού του ΥΥΣ GR1000190 ως υδατικού συστήματος που προορίζεται για υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση· (ii) οι εξαιρέσεις των ΥΥΣ Σκουριών-Μαύρων Πετρών (GR1000191) και Ολυμπιάδας (GR1000192) από τους περιβαλλοντικούς στόχους της Οδηγίας· (iii) η εξαίρεση των μεταλλευτικών-λατομικών δραστηριοτήτων από περιορισμούς που αφορούν στην προστασία του πόσιμου νερού [5§1 και 5§2 Οδηγίας 2001/42].....	14
(ε) Το Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας δεν λαμβάνει υπόψη της αρχή της ανάκτησης του κόστους για όλες τις υπηρεσίες ύδατος, και ειδικότερα για (i) την ταπεινώση του υδροφόρου ορίζοντα ώστε η εξόρυξη να γίνεται «εν ξηρώ»· (ii) την απόρριψη αποβλήτων στα υδατικά συστήματα της περιοχής [9§1, 9§2 Οδηγίας 2000/60].....	16
3. Προστασία υπόγειων υδάτων	18
(α) Δεν έχει γίνει αξιολόγηση υφιστάμενων πλουμιών ρύπανσης [5§5 εδ. α΄ Οδηγίας 2006/118]	18
(β) Δεν έχουν ληφθεί μέτρα πρόληψης ή περιορισμού της εισαγωγής ρύπων στα υπόγεια νερά [6§1 Οδηγίας 2006/118], καθώς και τα βασικά μέτρα για τις σημειακές πηγές απορρίψεων και τα μέτρα πρόληψης ή περιορισμού εισαγωγής ρύπων [11§3 περ. ζ), 11§5 Οδηγίας 2000/60].....	20
(γ) Η διαχείριση των εξορυκτικών αποβλήτων γίνεται με μεθόδους που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και τα ύδατα [4§1 Οδηγίας 2006/21].....	22

I. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμών (ΛΑΠ) Κεντρικής Μακεδονίας δημοσιεύθηκε και τέθηκε σε ισχύ στις 31.1.2014.¹ Είχε προηγηθεί η εκπόνηση μίας σειράς κειμένων τεκμηρίωσης, τα οποία δημοσιεύθηκαν στα πλαίσια της διαβούλευσης,² και εντάχθηκαν στο σχέδιο διαχείρισης, με ρητή πρόβλεψη του τελευταίου.³ Μία από τις μελέτες αυτές είναι και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Σχεδίου, η οποία εγκρίθηκε (με τροποποιήσεις) από κοινή υπουργική απόφαση. Εκτενής αναφορά στην απόφαση αυτή, και σε ορισμένα από τα κείμενα τεκμηρίωσης γίνεται παρακάτω.

Το Σχέδιο Διαχείρισης καταλαμβάνει μία σημαντική έκταση. Ωστόσο, η καταγγελία αυτή επικεντρώνεται σε δύο υδατικά συστήματα: το υπόγειο υδατικό σύστημα με την ονομασία «ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου» (και κωδικό GR1000190), και το επιφανειακό υδατικό σύστημα του Ασπρόλακκα (με κωδικό GR1005R000500023N). Σύμφωνα με το σχέδιο, πρόκειται για δύο υδατικά συστήματα στην ΛΑΠ Χαλκιδικής, τα οποία επηρεάζονται από την μεταλλευτική δραστηριότητα που έχει αναπτυχθεί εδώ και αρκετές δεκαετίες στην περιοχή.⁴ Ωστόσο, τα ελληνικά Σχέδια Διαχείρισης παραβιάζουν και σε άλλα σημεία το κοινοτικό δίκαιο. Για τα Σχέδια Διαχείρισης που δημοσιεύθηκαν μεταξύ 6.2013 και 6.2014, το WWF – Έλλάς σημειώνει στην τελευταία ετήσια έκθεσή του:⁵

«Υπάρχουν πάρα πολλά υδάτινα σώματα, στα οποία η οδηγία για το νερό δεν μπορεί να εφαρμοστεί λόγω άγνωστης κατάστασης: για 373 σώματα, η χημική τους κατάσταση και για 159 σώματα, η οικολογική τους κατάσταση (αντίστοιχα το 58.9% και το 25% του συνόλου) αναφέρονται ως άγνωστες». (Στο υδατικό διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας, οι αντίστοιχοι

¹ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182). Σύμφωνα με την Απόφαση αυτή, το Σχέδιο Διαχείρισης θεωρήθηκε στις 29.1.2014, και εγκρίθηκε από την Εθνική Επιτροπή Υδάτων στις 30.1.2014 [πρβλ. σ. 2 (2362) και σ. 4 (2364) του Σχεδίου Διαχείρισης].

² Οι μελέτες αυτές είναι διαθέσιμες μέσω της σχετικής ιστοσελίδας του ΥΠΕΚΑ – Ειδικής Γραμματείας Υδάτων, Διαβούλευση των Σχεδίων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων. Κεντρική Μακεδονία (GR10). Κεντρική σελίδα διαβούλευσης για το Σχέδιο Διαχείρισης των Υδάτων του Υ.Δ. Κεντρικής Μακεδονίας [http://wfd.ypeka.gr/index.php?option=com_content&task=category§ionid=2&id=20&Itemid=12] (πρόσβαση στις 8.1.2015). Ειδικότερα τα κείμενα τεκμηρίωσης είναι διαθέσιμα μέσω της ιστοσελίδας: ΥΠΕΚΑ – Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Κείμενα τεκμηρίωσης του Προσχεδίου Διαχείρισης Υδατικών Πόρων του ΥΔ Κεντρικής Μακεδονίας [http://wfd.ypeka.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=119&Itemid=12] (πρόσβαση στις 8.1.2015).

³ Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης, «το παρόν Σχέδιο Διαχείρισης συνοδεύουν τα αναλυτικά έγγραφα τεκμηρίωσης (ως Πίνακας 3-1), ως Παράρτημα Α έως Η, του παρόντος, τα οποία αφορούν: στην περιγραφή της κατάστασης των υδάτων (Παράρτημα Α) στην ανάλυση των πιέσεων και επιπτώσεων (Παράρτημα Β) στον κατάλογο των προστατευόμενων περιοχών (Παράρτημα Γ) στους περιβαλλοντικούς στόχους (Παράρτημα Δ) στο πρόγραμμα μέτρων (Παράρτημα Ε) στην οικονομική ανάλυση χρήσεων (Παράρτημα ΣΤ) στις διαδικασίες και τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης (Παράρτημα Ζ) στην έκθεση εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ (Παράρτημα Η)». Επίσης, τα έγγραφα τεκμηρίωσης απαριθμούνται στον Πίνακα 3-1 («Έγγραφα τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης»), ενώ διάσπαρτες αναφορές σε αυτά υπάρχουν σε πολλά σημεία. Πρβλ. Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182), κεφ. 3.3 («Περιεχόμενα του Σχεδίου Διαχείρισης»), σ. 31 (2390) – 36 (2395).

⁴ Σύντομες αναδρομές της μεταλλευτικής δραστηριότητας μπορούν να βρεθούν στην απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ΣτΕ 1492/2013 (σκέψη 6^η) και στην προμελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νέων μεταλλουργικών εγκαταστάσεων στην Χαλκιδική [ENVECO, Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Μεταλλουργικών Μεταλλουργικών Εγκαταστάσεων (Αθήνα, 2006), κεφ. 3.2].

⁵ WWF-Έλλάς, Δεσμύσεις για εφαρμογή: η εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα (Ετήσια έκθεση, 2014), η οποία είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο [http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2014-FINAL.pdf]. Η έκθεση καλύπτει την χρονική περίοδο μεταξύ Ιουνίου 2013 και Ιουνίου 2014. Παραλείπονται οι παραπομπές και βιβλιογραφικές αναφορές, οι οποίες μπορούν να βρεθούν στο αρχικό κείμενο, ενώ έχουν προστεθεί διευκρινιστικές παρατηρήσεις.

αριθμοί είναι 51 και 43 από τα συνολικά 109 ή 110⁶ επιφανειακά υδάτινα σώματα). «Κατά συνέπεια, ο στόχος της επίτευξης ή διατήρησης της καλύτερης δυνατής χημικής κατάστασης (ή, αντιστοίχως, του μέγιστου οικολογικού δυναμικού) όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων είναι αδύνατο ακόμα και να τεθεί. Με τα τεράστια αυτά κενά, είναι αμφίβολο εάν πληρούνται οι απαιτήσεις της κοινοτικής νομοθεσίας για «ταξινόμηση» της οικολογικής και χημικής κατάστασης κάθε συστήματος επιφανειακών υδάτων. Φυσικά, η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη αν ληφθούν υπόψη τα υδατικά διαμερίσματα χωρίς σχέδια διαχείρισης, τα σχέδια που εγκρίθηκαν κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς (6.2012 – 6.2013), άλλες κατηγορίες επιφανειακών υδάτων (π.χ., τα μεταβατικά) και τα υπόγεια υδάτινα σώματα.

Από τα υπόλοιπα υδάτινα σώματα, σχεδόν τα μισά (48.85%) είναι μέτριας ή ελλιπούς οικολογικής κατάστασης: πράγματι, σε αυτή τη δέσμη σχεδίων διαχείρισης, που καλύπτει ένα σημαντικό κομμάτι της χώρας, σπανίζουν τα ύδατα σε υψηλή οικολογική κατάσταση». (Στο υδατικό διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας, 29 επιφανειακά υδάτινα σώματα βρίσκονται σε μέτρια ή ελλιπή οικολογική κατάσταση). «Πάνω από το 1/3 (35.38%) είναι κατώτερης της καλής χημικής κατάστασης: σε αυτά, περιλαμβάνονται τμήματα του Γαλλικού, του Λουδία, του Αξιού, του Νέστου, του Έβρου, του Στρυμόνα, και του Αλιάκμονα, αλλά και προστατευόμενων περιοχών όπως η Κερκίνη, η Δοϊράνη, η Βόλβη, η Κορώνεια.... Ανάμεσα στις τοξικές ουσίες που έχουν εντοπιστεί σε αυτά, μπορούν να αναφερθούν ο υδράργυρος (Hg), το κάδμιο (Cd), και τα φυτοφάρμακα endosulfan (ενδοσουλφάνιο) και lindane (λινδάνιο) Τα παραδείγματα αυτά αποτελούν ουσίες προτεραιότητας, και μάλιστα επικίνδυνες, για τις οποίες η υπέρβαση των ποιοτικών προτύπων περιβάλλοντος είναι αντίθετη με τη νομοθεσία: μάλιστα, η τελευταία προβλέπει την εκπόνηση προγραμμάτων ειδικών μέτρων για αυτές, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, και, μέχρι τα μέσα του 2014, δεν έχουν ληφθεί. ...» (Στο υδατικό διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας, 16 επιφανειακά υδάτινα σώματα έχουν ταξινομηθεί ως «κατώτερης της καλής» χημικής κατάστασης. Μέχρι τα τέλη του 2014, δεν έχει δημοσιευθεί κανένα σχετικό πρόγραμμα ειδικών μέτρων).

Μία από τις επιλογές των σχεδίων διαχείρισης είναι οι «εξαιρέσεις» ορισμένων υδάτινων σωμάτων από τον στόχο της επίτευξης καλού οικολογικού δυναμικού, οι οποίες μπορεί να επιτρέπονται από την οδηγία, με συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πρόκειται για υδάτινα σώματα που νομίμως – τουλάχιστον, σε σχέση με την οδηγία για το νερό, και τη συναφή με αυτή νομοθεσία – υποβαθμίζονται ή παραμένουν υποβαθμισμένα. ..Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν γνωρίζουμε τι συμβαίνει σε ένα μεγάλο μέρος των επιφανειακών και υπόγειων υδάτινων σωμάτων, αλλά και τα σχέδια διαχείρισης της περιόδου αναφοράς εξαιρέσαν πάνω από 1/5 των υπόλοιπων από τους στόχους της οδηγίας: μάλιστα, σε μία περίπτωση (Α. Μακεδονία), εξαιρούνται σχεδόν τα μισά υδάτινα σώματα». (Στο υδατικό διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας, έχουν «εξααιρεθεί» 26 από τα 158 επιφανειακά και υπόγεια υδάτινα σώματα). «Σε αντίθεση με τη νομοθεσία, δεν παρατίθεται κατά κανόνα καμία «ειδική» αιτιολογία, ή (ενίοτε) εκτίθεται αιτιολογία ασύμβατη με τη νομοθεσία. Σε όλες τις περιπτώσεις, όχι μόνο λείπει η διαβεβαίωση ότι το πληττόμενο υδατικό σύστημα δεν υποβαθμίζεται περαιτέρω, αλλά ενίοτε επιβεβαιώνεται emphaticά ότι «δεν έχουν δρομολογηθεί» ούτε τα ελάχιστα απαραίτητα για τον σκοπό αυτό μέτρα. .. Τα σχέδια «εξαιρούν» απλόχερα και πολλά υδάτινα σώματα ενταγμένα στο δίκτυο Natura 2000, συνήθως με τη μορφή της «παράτασης προθεσμίας» (μέχρι το 2021) για την επίτευξη των στόχων: ενδεικτικά, στα σώματα αυτά περιλαμβάνεται η Βεγορίτιδα, η Κερκίνη, ο Βοϊδομάτης, ο Βόρειος Αμβρακικός, τα εκβολικά συστήματα Αλιάκμονα-Λουδία, Αξιού, Καλαμά, Αράχθου, και Λούρου. Οι εξαιρέσεις αυτές προσκρούουν σε ποικίλες, σαφείς διατάξεις της οδηγίας πλαίσιο για το νερό...: και όμως, οι διατάξεις αυτές

⁶ Τυχόν ασυμφωνίες μεταξύ των αριθμών οφείλονται στην αρχική πηγή (δηλαδή τα Σχέδια Διαχείρισης), από τα οποία τα σχετικά στοιχεία έχουν αντιγραφεί.

διασφαλίζουν ότι η οδηγία συμβαδίζει με, και δεν υπονομεύει, την νομοθεσία για τις προστατευόμενες περιοχές. Στις περιπτώσεις αυτές, δεν επεξηγείται ο τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζεται η τήρηση της οδηγίας για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ, η οποία απαιτεί «στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών», αλλά ούτε της οδηγίας για το νερό, η οποία επιτάσσει στις προστατευόμενες περιοχές συμμόρφωση «με όλα τα πρότυπα και τους στόχους το αργότερο 15 έτη μετά την ημερομηνία έναρξης» (δηλαδή, μέχρι την 22.12.2015) (με άλλα λόγια, πολύ πριν την επόμενη διαχειριστική περίοδο). Η υποχρέωση αυτή αναλύεται λεπτομερώς στον σχετικό ερμηνευτικό οδηγό, στον οποίο (κατά τα άλλα) τα σχέδια διαχείρισης προσφεύγουν εκτενώς, συχνά αντιγράφοντας από αυτόν μεγάλα αποσπάσματα. Επίσης, η δέσμη αυτή των σχεδίων διαχείρισης δεν καθορίζει προγράμματα παρακολούθησης των προστατευόμενων (ή άλλων) περιοχών (ούτε, εν πάση περιπτώσει, μπορούν να βρεθούν αποτελέσματά τους). Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, των «εξαιρέσεων» συμπεριλαμβανόμενων, έπρεπε να είχαν καθοριστεί μέτρα για τη διασφάλιση των στόχων: η οδηγία διακρίνει σε «βασικά» και «συμπληρωματικά» μέτρα, και στα πρώτα εντάσσει τα μέτρα «τα οποία απαιτούνται σύμφωνα» με μία σειρά από ευρωπαϊκές οδηγίες – μεταξύ των άλλων, την οδηγία για τα οικοσυστήματα (92/43/ΕΟΚ), την οδηγία για τα πτηνά (79/409/ΕΟΚ, ήδη 2009/147/ΕΚ), την οδηγία για τα μεγάλα ατυχήματα (Seveso) (96/82/ΕΚ, ήδη 2012/18/ΕΕ), την οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (96/61/ΕΚ, ήδη 2010/75/ΕΕ), και την οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (85/337/ΕΟΚ, ήδη 2011/92/ΕΕ). Δυστυχώς, η δέσμη αυτή των σχεδίων διαχείρισης, η οποία «εξαιρεί» τόσα προστατευόμενα οικοσυστήματα από τους στόχους της οδηγίας, περιλαμβάνει ελάχιστα μέτρα για αυτά: τα μόνα μέτρα που μπορούν να ανευρεθούν είναι δράσεις «για την προστασία και αποκατάσταση χερσαίων και παρόχθιων δασικών οικοτόπων» (οι οποίες μόνο εν μέρει αφορούν οικοσυστήματα που εξαρτώνται από το νερό), δράσεις που απορρέουν από μία ευρωπαϊκή καταδίκη της χώρας, και μία (όχι ιδιαίτερα σαφής) πρόταση καλύτερης εφαρμογής της ισχύουσας εδώ και χρόνια νομοθεσίας («υλοποίησ[η] των προβλέψεων του Νόμου 3937/2011, όπως ισχύει»). Η ίδια πρακτική υιοθετείται και για την υπόλοιπη ενωσιακή νομοθεσία: για παράδειγμα, στο σχέδιο διαχείρισης υ.δ. Θράκης (μία περιοχή με πολλές εγκαταστάσεις πετρελαιοειδών) «προτείνεται» η (κατά τα άλλα, υποχρεωτική, σύμφωνα με τη νομοθεσία που το ίδιο το σχέδιο παραθέτει) «κατάρτιση (ή αναθεώρηση των υφιστάμενων) ΣΑΤΑΜΕ (Σχεδίων Αντιμετώπισης Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης) της ΠΑΜΘ (Περιφέρειας Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης) και των ΠΕ (Περιφερειακών Ενοτήτων) του ΥΔ (υδατικού διαμερίσματος) σύμφωνα με το εγκεκριμένο Γενικό ΣΑΤΑΜΕ του 2009». Αντιθέτως, στο Σχέδιο Διαχείρισης υ.δ. Ηλείου, και για την οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης, διαβάζουμε ότι «δεν κρίνεται αναγκαίο να ληφθεί κάποιο μέτρο», μολονότι «οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις ...δεν θεωρείται ότι έχουν συμμορφωθεί πλήρως» (!), και στα σχέδια διαχείρισης Κ. και Δ. Μακεδονίας, η αξιολόγηση εφαρμογής της οδηγίας αυτής συνίσταται στο ίδιο κείμενο *verbatim*...».

II. ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Πόσιμο νερό στην περιοχή Χολομώντα-Ωραιόκαστρου

(α) Οι αρμόδιες αρχές δεν προσδιόρισαν όλα τα υδατικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για υδροληψία [7§1 εδ. α΄ Οδηγίας 2000/60· 6§2 Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Οδηγία για το νερό, «[σ]ε κάθε περιοχή λεκάνης ποταμού, τα κράτη μέλη προσδιορίζουν:...όλα τα υδατικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για την υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση και παρέχουν κατά μέσον όρο άνω των 10 m³ ημερησίως ή εξυπηρετούν περισσότερα από 50 άτομα», καθώς και «τα υδατικά συστήματα που προορίζονται για τέτοια χρήση μελλοντικά».7 Επιπροσθέτως, «[τ]ο ή τα μητρώα περιλαμβάνουν όλα τα υδατικά συστήματα» που προσδιορίζονται για τον λόγο αυτό.8

Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, το υδατικό σύστημα GR1000190 (ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιόκαστρου) χρησιμοποιείται για την άντληση 9.51 hm³ (εκατομμυρίων κυβικών) πόσιμου νερού ετησίως9 – περίπου 26000 m³ ημερησίως (κατά μέσο όρο). Σε άλλο σημείο, το ίδιο το Σχέδιο Διαχείρισης αναφέρει ότι «[σ]ύμφωνα με την υπάρχουσα καταγραφή υδρογεωτρήσεων στην περιοχή του GR1000190 έχουν καταγραφεί περίπου 1250 υδρογεωτρήσεις. Λαμβάνοντας μέση παροχή 25 m³/h, άντληση 20 h και για διάστημα 2.5 μηνών υπολογίζεται αντλούμενος όγκος της τάξης των (36-40)×10⁶ m³/έτος...»10 - περίπου (98-110)×10³ ημερησίως (κατά μέσο όρο). Οι δύο (αντιφατικές) αυτές εκτιμήσεις είναι κατά πολύ άνω του ορίου που θεσπίζει η Οδηγία. Η υδρευτική χρήση επιβεβαιώνεται και από την Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118, στην οποία επισημαίνεται emphaticά ότι «οι υψηλές συγκεντρώσεις σε Fe, Mn, As είναι δυνατό να οφείλονται και σε φυσικούς παράγοντες και σε ανθρωπογενή ρύπανση. **Επειδή το υπόψη υπόγειο νερό χρησιμοποιείται για ύδρευση** - άρδευση απαιτείται η λήψη μέτρων για την μείωση των συγκεντρώσεων των παραπάνω ιχνοστοιχείων, όπως η χρήση μεθόδων απομάκρυνσης του Mn, ανάμιξη καθαρών και μη καθαρών νερών κ.λ.π.».11 Τέλος, η υδρευτική χρήση επιβεβαιώνεται και από την ΣΜΠΕ που εκπονήθηκε για το Σχέδιο Διαχείρισης.12

Παρόλα αυτά, το ΥΥΣ GR1000190 δεν προσδιορίστηκε ως υδατικό σύστημα υδροληψίας, ούτε εντάχθηκε στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών. Το Σχέδιο Διαχείρισης σημειώνει ότι «[λ]όγω της πολύ μεγάλης έκτασης των περισσότερων ΥΥΣ, αλλά και την εκτεταμένη χρήση

⁷ 7§1 Οδηγίας 2000/60.

⁸ 6§2 Οδηγίας 2000/60.

⁹ Πίνακας 8-27 [«Απολήψεις υπόγειου νερού ανά χρήση και ΥΥΣ (hm³/έτος)»] του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 154 (2514), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 182).

¹⁰ §4.3.8 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιόκαστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάσταση των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3¹¹), σ. 225.

¹¹ §4.19 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιόκαστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.14: Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009» (έκδοση 1.1, Ιανουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3¹¹).

¹² §6.1.7.2.1 («Περιοχές που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 221, και σχετικός Πίνακας 6-32.

τους για την παραγωγή πόσιμου νερού, για την υπαγωγή τους στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών λαμβάνεται υπόψη το είδος του ΥΥΣ (Υπόγειου Υδατικού Συστήματος). Έτσι, στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση εντάσσονται τα καρσικά συστήματα, λόγω της πολύ μεγάλης τρωτότητας και τα ρωγματικά συστήματα, όταν αυτά συνδέονται με εκτεταμένη χρήση για άντληση νερού για ανθρώπινη κατανάλωση... Η αντιμετώπιση αυτή, σε συνδυασμό με τα μέτρα που προβλέπονται, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της Οδηγίας...».¹³ Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η «αντιμετώπιση» αυτή είναι αντίθετη με **το ίδιο το γράμμα** της Οδηγίας.

(β) Οι αρμόδιες αρχές δεν παρακολουθούν υδατικό σύστημα που παρέχει πόσιμο νερό [7§1 εδ. β' Οδηγίας 2000/60· Παράρτημα V (κεφ. 1.3.5 και 2.2) Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Οδηγία για το νερό, «τα κράτη μέλη παρακολουθούν, σύμφωνα με το παράρτημα V, τα υδατικά συστήματα τα οποία, σύμφωνα με το παράρτημα V, παρέχουν κατά μέσο όρο άνω των 100 m³ ημερησίως»:¹⁴ το υδατικό σύστημα GR1000190 (ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου) υπερβαίνει κατά πολύ το όριο αυτό. Υπόγεια υδατικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για άντληση πόσιμου ύδατος «παρακολουθούνται για όλες τις ουσίες προτεραιότητας που διοχετεύονται σε αυτά, καθώς και για όλες τις άλλες ουσίες που διοχετεύονται σε σημαντικές ποσότητες, οι οποίες μπορούν να έχουν επιπτώσεις στην κατάσταση του υδατικού συστήματος και ελέγχονται βάσει των διατάξεων της οδηγίας για το πόσιμο ύδωρ».¹⁵ Παρόμοια προγράμματα παρακολούθησης έπρεπε να είχαν τεθεί σε εφαρμογή «το αργότερο έξι έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας» (22.12.2006), «εκτός αν ορίζεται άλλως στην οικεία νομοθεσία».¹⁶

Όπως προαναφέρθηκε [ανωτέρω, (1)(α)], το υδατικό σύστημα GR1000190 (ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου) δεν έχει προσδιοριστεί ως προστατευόμενο υδατικό σύστημα: συνεπώς, η παρακολούθησή του δεν μπορεί να ικανοποιεί τις απαιτήσεις της Οδηγίας. Μέρος του υδατικού συστήματος δεν παρακολουθείται μέχρι σήμερα **καθόλου**: «[σ]τα πλαίσια σύνταξης της παρούσας μελέτης δεν εντοπίστηκαν πρωτογενή στοιχεία μετρήσεων της ποιότητας στις περιοχές ανάπτυξης των μεταλλείων Χαλκιδικής. Επισημαίνεται η ανάγκη λήψης όλων των απαιτούμενων μέτρων για την ελαχιστοποίηση ή και πλήρη εξάλειψη του κινδύνου ρύπανσης των υπογείων/ επιφανειακών νερών ή των συσχετιζόμενων οικοσυστημάτων από τη λειτουργία των μεταλλείων».¹⁷ Σε κάθε περίπτωση, η Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118 (με ημερομηνία 1.2013) διαπιστώνει ότι «[σ]την περιοχή του υπόψη Υδατικού Συστήματος δεν **υπάρχουν υδροσημεία ελέγχου ή άλλα σημεία με μετρήσεις σε περισσότερα του ενός έτη**. Για τον λόγο αυτό στην αξιολόγηση της χημικής κατάστασης του συστήματος χρησιμοποιήθηκαν οι μεμονωμένες μετρήσεις και οι βιβλιογραφικές αναφορές...».¹⁸

¹³ §7.4.2.2. («Υπόγεια Υδατικά Συστήματα») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 104 (2464), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

¹⁴ 7§1 εδ. β' Οδηγίας 2000/60.

¹⁵ Παράρτημα V, κεφάλαιο 1.3.5. Οδηγίας 2000/60.

¹⁶ 8§2 Οδηγίας 2000/60.

¹⁷ §4.3.8 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιοκάστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάστασης των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), σ. 227, το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η).

¹⁸ §4.19. [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιοκάστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.14: Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009» (

(γ) Οι αρμόδιες αρχές δεν εξασφάλισαν ότι το πόσιμο νερό που προέρχεται από τα προσδιοριζόμενα συστήματα πληροί τις απαιτήσεις της νομοθεσίας [7§2 Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Οδηγία για το νερό, «[γ]ια κάθε υδατικό σύστημα που προσδιορίζεται κατά την παράγραφο 1, επιπλέον της τήρησης των στόχων του άρθρου 4 σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας για τα συστήματα επιφανειακών υδάτων, συμπεριλαμβανομένων των ποιοτικών προτύπων που καθορίζονται σε κοινοτικό επίπεδο δυνάμει του άρθρου 16, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, υπό το εφαρμοζόμενο καθεστώς επεξεργασίας του ύδατος και σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία, το ύδωρ που προκύπτει πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/83/ΕΚ».¹⁹

Όπως προαναφέρθηκε [ανωτέρω, (1)(α)], το υδατικό σύστημα GR1000190 (ρωγαμικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου) ουδέποτε προσδιορίστηκε ως προστατευόμενο, λόγω της χρήσης του για παροχή πόσιμου νερού: συνεπώς, δεν είναι δυνατή η τήρηση της διάταξης αυτής. Σε κάθε περίπτωση, και «υπό το εφαρμοζόμενο καθεστώς επεξεργασίας του ύδατος», οι αρμόδιες αρχές επιβεβαιώνουν ότι το πόσιμο νερό από το ΥΥΣ GR1000190 δεν πληροί τις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας: στις 4.8.2014, η Διεύθυνση Υδάτων της Α.Δ. Μακεδονίας-Θράκης απέρριψε θέση υδρογεώτρησης εντός του «υποσυστήματος» GR1000191 (τμήματος του GR1000190), με την αιτιολογία ότι η «ποιοτική κατάσταση» του GR1000191 «χαρακτηρίζεται κακή, λόγω συγκεντρώσεων μολύβδου και αρσενικού, οι οποίες οφείλονται σε ανθρωπογενή αίτια (μεταλλευτική δραστηριότητα). Εξαιτίας των υπερβάσεων στις συγκεντρώσεις μολύβδου και αρσενικού, προκειμένου το νερό να διατεθεί για υδρευτική χρήση, θα απαιτηθεί επεξεργασία υψηλού επιπέδου, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την Οδηγία 2000/60... σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να μειώνεται το επίπεδο επεξεργασίας ...».²⁰ Με τον τρόπο αυτό, οι αρμόδιες αρχές, εκτός των άλλων, παραγνωρίζουν ότι η μείωση του επιπέδου «επεξεργασίας καθαρισμού που απαιτείται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος» πρέπει να συντελείται μέσω της «προσθήκους[ς] προστασία[ς] των προσδιοριζόμενων υδατικών συστημάτων με σκοπό να αποφευχθεί η υποβάθμιση της ποιότητάς τους»,²¹ και όχι μέσω απαγορεύσεων ύδρευσης²².

2. Περιβαλλοντικοί στόχοι των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων στην ευρύτερη περιοχή Σκουριών-Μαύρων Πετρών και Ολυμπιάδας

(α) Οι αρμόδιες αρχές δεν εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης συστήματος επιφανειακών υδάτων [4§1 περ. α) i) 2000/60]

Το Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας καταγράφει (με κωδικό GR1005R000500023N) το επιφανειακό υδατικό σύστημα του Ασπρόλακκα:²³ τόσο η

έκδοση 1.1, Ιανουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η).

¹⁹ 7§2 Οδηγίας 2000/60.

²⁰ Έγγραφο της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας-Θράκης (Διεύθυνση Υδάτων Κεντρικής Μακεδονίας) 37611/4.8.2014 με τίτλο «Ανόρυξη και λειτουργία υδρευτικής γεώτρησης και συνοδού αγωγού ύδρευσης στο Υπόγειο Υδατικό Υποσύστημα «Σκουριές-Μαύρες Πέτρες» στην Τ.Κ. Νεοχωρίου, του Δήμου Αριστοτέλη, της Π.Ε. Χαλκιδικής».

²¹ 7§3 εδ. α' Οδηγίας 2000/60.

²² Πρβλ. 11§3 περ. δ) Οδηγίας 2000/60, σύμφωνα με την οποία στα «βασικά μέτρα» περιλαμβάνονται και τα «μέτρα για τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις του άρθρου 7, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για τη διαφύλαξη της ποιότητας του ύδατος προκειμένου να μειωθεί το επίπεδο της επεξεργασίας καθαρισμού που απαιτείται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος...».

²³ §7.2.5 («Καθορισμός και τυπολογία ΥΣ στην ΛΑΠ Χαλκιδικής»), Εικόνα 7-5 και σχετικό Υπόμνημα του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 84 (2443) επ., όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

αθροιστική λεκάνη απορροής (92.27 km³), όσο και μέση ετήσια απορροή (16.73 hm³) του είναι σημαντικές, για τα δεδομένα του υδατικού διαμερίσματος.²⁴ Πρόσφατα, οι εθνικές αρχές, βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, αναγνώρισαν και οριοθέτησαν τα ρέματα αυτά.²⁵ Το Σχέδιο αξιολογεί και ταξινομεί τόσο την οικολογική («καλή»), όσο και την χημική («κατώτερη της καλής») κατάσταση του συστήματος.²⁶

Το επιφανειακό υδατικό σύστημα του Ασπρόλακκα πρόκειται να επηρεαστεί σημαντικά από τις μεταλλευτικές δραστηριότητες στην περιοχή των Σκουριών. Το Σχέδιο περιγράφει τις συνέπειες των δραστηριοτήτων αυτών ως εξής: «[η] λειτουργία των μεταλλευτικών εγκαταστάσεων Σκουριών (ΜΕΣ) θα επηρεάσει τις παροχές των υδατορρευμάτων μόνο κατά ένα μικρό μέρος (απόληψη προς χρήση στις εγκαταστάσεις). Πιο σημαντική είναι η επίδραση αλλαγής χρήσης γης. Η συνολική κατάληψη εντός της λεκάνης απορροής του Καρόλακκα (παραπόταμος Ασπρόλακκα) από τις ΜΕΣ θα είναι 1788 στρ. χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα έργα οδοποιίας. Όλες οι εγκαταστάσεις διαθέτουν περιμετρική υδραυλική αντιπλημμυρική προστασία και τα πλημμυρικά νερά διοχετεύονται στα κοντινότερα υδατορρεύματα. Το ποσοστό κατάληψης της υδρολογικής λεκάνης του Καρόλακκα είναι 4,6%. Η κατάληψη της λεκάνης του Καρόλακκα από τις εγκαταστάσεις διάθεσης αποβλήτων θα είναι 1269 στρ. (~3,3%), ενώ **αναμένεται και μόνιμη κατάληψη κοίτης φυσικών υδατορρευμάτων**, συνολικού μήκους περί τα 4 km (κύριοι κλάδοι). Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα **να καταργηθούν στην πράξη** οι δύο συμβάλλοντες του ρέματος Τσαρκιά Λάκκου: του ρ. Καρατζά Λάκκου και του ρ. Λοτσάνικου, **ενώ στη θέση τους να μείνουν επιφάνειες με χαρακτήρα λοφώδη**. Η επίπτωση στο ανάντη τμήμα του ποτάμιου υδατικού συστήματος του Ασπρόλακκα (ρ. Καρόλακκας) **αναμένεται αρνητική και μόνιμη**, όμως εκτιμάται πως θα είναι μη σημαντική, καθώς δεν αναμένεται να επηρεαστεί ουσιαστικά είτε ως προς την υδρομορφολογική του κατάσταση είτε ως προς το σκέλος της οικολογικής του ποιότητας που εξαρτάται από την υδρομορφολογία...».²⁷

Συνοπτικά, η εγκατάσταση αποβλήτων Σκουριών θα «καταργήσει στην πράξη» ένα σύστημα επιφανειακών υδάτων – το οποίο ορίζεται από την Οδηγία ως «διακεκρωμένο και σημαντικό στοιχείο επιφανειακών υδάτων, όπως π.χ. μια λίμνη, ένας ταμιευτήρας, ένα ρεύμα, ... ένα τμήμα ρεύματος, ποταμού ...»²⁸ -, ή (έστω) ένα μέρος του: στην θέση του, θα αφήσει «επιφάνειες με χαρακτήρα λοφώδη». Οι επιπτώσεις στο ανάντη τμήμα κρίνονται (χωρίς ιδιαίτερη έρευνα) ως μη σημαντικές, αλλά η ίδια η κατάργηση τμημάτων ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων ή κατάληψη της κοίτης ποταμών δεν αξιολογείται από το Σχέδιο. Ωστόσο, η κατάργηση αυτή αλλοιώνει και τροποποιεί οριστικά «υδρομορφολογικά ποιοτικά στοιχεία», τα οποία συνεκτιμήθηκαν για την ταξινόμηση της οικολογικής κατάστασης του

²⁴ Παράρτημα Α («Ποτάμια υδατικά συστήματα υδατικού διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.5: Χαρακτηρισμός και τυπολογία επιφανειακών υδατικών συστημάτων και αρχικός και περαιτέρω χαρακτηρισμός των υπογείων υδατικών συστημάτων (έκδοση 1.3, Ιανουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η), σ. 108.

²⁵ Π.Δ. της 26.5/6.6.2014 «Επικύρωση καθορισμού οριογραμμών τμημάτων τριών ρεμάτων «Λοτσάνικου Λάκκου, Καρατζά Λάκκου και Καρόλακκα» στη θέση «Σκουριές» του Δήμου Αριστοτέλη (ν. Χαλκιδικής)» (ΦΕΚ Δ' 250).

²⁶ Πίνακας 2-14 («Αξιολόγηση οικολογικής κατάστασης /δυναμικού ποτάμιων Υ.Σ.») και Πίνακας 3-4 («Ταξινόμηση χημικής κατάστασης ποτάμιων ΥΣ») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.9: Αξιολόγηση & ταξινόμηση της ποιοτικής κατάστασης (οικολογικής & χημικής) των επιφανειακών υδατικών συστημάτων (έκδοση 1.3, Φεβρουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η), σ. 40 και 60.

²⁷ §4.5.2.6.9 («Μεταλλεία Χαλκιδικής Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 127.

²⁸ 2 περ. 10 Οδηγίας 2000/60.

συστήματος, όπως η «συνέχεια» ενός ποταμού και οι «μορφολογικές συνθήκες» του (π.χ., η «διακύμανση του πλάτους και του βάθους», η «ταχύτητα του ρεύματος», οι «συνθήκες υποστρώματος», και η «δομή και οι συνθήκες των παρόχθιων ζωνών»).²⁹ Το Σχέδιο δεν εξετάζει σε κανένα σημείο αν η μερική «κατάργηση στην πράξη» ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων ή «μόνιμη κατάληψη φυσικής κοίτης» μπορεί να εναρμονιστεί με τους περιβαλλοντικούς στόχους της Οδηγίας. Κανένα από τα επιφανειακά συστήματα που αναφέρονται πιο πάνω δεν εντάσσεται στις «εξαιρέσεις» της Οδηγίας 2000/60.

Η δραστηριότητα αυτή συνιστά επίσης απόρριψη εξορυκτικών αποβλήτων σε «υδάτινο σύστημα υποδοχής», με την έννοια της Οδηγίας «σχετικά με τη διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας»:³⁰ κατά την Οδηγία αυτή, η αρμόδια αρχή εξαρτά «τη διάθεση εξορυκτικών αποβλήτων υπό στερεά, πολτώδη ή υγρά μορφή σε οποιοδήποτε υδάτινο σύστημα υποδοχής, εκτός εκείνων που έχουν κατασκευασθεί ειδικά για τη διάθεση εξορυκτικών αποβλήτων, από τη συμμόρφωση του φορέα προς τις σχετικές απαιτήσεις των οδηγιών ... 2000/60/ΕΚ»³¹ και «βεβαιούται ότι ο φορέας έχει λάβει τα αναγκαία μέτρα για την τήρηση των κοινοτικών περιβαλλοντικών προτύπων, ιδίως προκειμένου να αποτρέψει, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ, την επιδείνωση της τρέχουσας κατάστασης των υδάτων».³² Σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν προηγουμένως, αυτό δεν έχει συμβεί. Γενικότερα, το τελικό Σχέδιο Διαχείρισης δεν περιλαμβάνει μέτρα που απαιτούνται βάσει της Οδηγίας «σχετικά με τη διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας».³³ Θα πρέπει να τονιστεί ότι η απόρριψη στερεών αποβλήτων σε επιφανειακό υδάτινο σύστημα (κοίτη ρέματος) με κατάληψη ή κατάργηση του τελευταίου δεν περιλαμβάνεται στο έγγραφο βέλτιστων τεχνικών για την διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας,³⁴ σήμερα είναι σπανιότατη διεθνώς, και απαντά μόνο στην Ασία και την Ωκεανία.³⁵

²⁹ Πρβλ. τα «υδρομορφολογικά ποιοτικά στοιχεία» που χρησιμοποιούνται για τους ορισμούς της υψηλής, μέτριας και κακής οικολογικής κατάστασης ποταμών, §1.2.1 του Παραρτήματος V της Οδηγίας 2000/60.

³⁰ Ο ορισμός μπορεί να βρεθεί στο άρθρο 3 παρ. 19 Οδηγίας 2006/21: «επιφανειακά ύδατα, υπόγεια ύδατα, μεταβατικά ύδατα και παράκτια ύδατα όπως ορίζονται στο άρθρο 2 σημεία 1, 2, 6 και 7 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, αντιστοίχως».

³¹ 13§4 Οδηγίας 2006/21.

³² 13§1 Οδηγίας 2006/21.

³³ Σύμφωνα με την Οδηγία για το νερό (Παράρτημα V, σημείο 7.1 Οδηγίας 2000/60), το Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνει «[π]ερίληψη των μέτρων που απαιτούνται για την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία των υδάτων». Η Οδηγία 2006/21 αποτελεί κοινοτική νομοθεσία (μεταξύ άλλων) για την προστασία των υδάτων: κατά το άρθρο 1 της Οδηγίας αυτής, η «παρούσα οδηγία προβλέπει μέτρα, διαδικασίες και κατευθύνσεις για την κατά το δυνατόν πρόληψη ή μείωση παντός είδους δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, **ιδίαιτερα ... στο νερό, στο έδαφος, στην πανίδα, στη χλωρίδα, και στο τοπίο, καθώς και τυχόν επακόλουθων κινδύνων για την ανθρώπινη υγεία, που προκύπτουν από τη διαχείριση αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας**».

³⁴ European Commission, *Reference Document on the Best Available Techniques for Management of Tailings and Waste-Rock in Mining Activities* (January 2009), το οποίο είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο [http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/BREF/mmr_adopted_0109.pdf]. Η τεχνική της «κατάργησης» ρεμάτων, που χρησιμοποιείται στην Χαλκιδική, διαφέρει από την κατασκευή λιμνών τελμάτων (tailing ponds) στην στεριά, και την υποθαλάσσια απόρριψη στείρων : βλ. ιδίως §2.4.2, και §4.4, §4.5 του παραπάνω εγγράφου.

³⁵ Πρόκειται για πρακτική που είναι, αυτή τη στιγμή, άτυπα ή τυπικά, απαγορευμένη στο μεγαλύτερο μέρος του δυτικού κόσμου (π.χ., ΗΠΑ, Καναδά), και απαντά συνήθως στην Ασία και τον Ειρηνικό (κυρίως, Νέα Γουινέα) [M. Miranda, D. Chambers, και C. Coumans, *Framework for Responsible Mining: A Guide to Evolving Standards* (CSP² & WWF, 2005), σ 58 [http://www.frameworkforresponsiblemining.org/pubs/Framework_20051018.pdf] ("rivers should not be used for the disposal of mine waste"): IIED/WBCSD, *The Mining, Minerals and Sustainable Development (MMSD) Project – Breaking New Ground* (2002), σ. 276 (<http://www.iied.org/mmsd-final-report>). Πρβλ., επίσης, τις παρατηρήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας στο εγχειρίδιό της για την ρύπανση : «marine and riverine discharges are normally not acceptable and should be considered only when on-land disposal would pose an environmental risk and it can be demonstrated that such discharges will not have a significant adverse effect on downstream coastal or riverine resources. Riverine discharges are only acceptable when justified based on the environmental analysis of alternatives, and effects on aquatic resources and downstream users of riverine resources» [World Bank, *Pollution Prevention and Abatement Handbook* (1998), σ. 268] (http://smap.ew.eea.europa.eu/test1/fol083237/poll_abatement_hanbook.pdf/).

(β) Δεν εξασφαλίστηκε η προσήκουσα προστασία υπόγειου υδατικού συστήματος που παράγει πόσιμο νερό [7§3 εδ. α΄ Οδηγίας 2000/60· 4§1 περ. γ) και 4§2 Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Οδηγία για το νερό, «[τ]α κράτη μέλη εξασφαλίζουν την προσήκουσα προστασία των προσδιοριζόμενων υδατικών συστημάτων με σκοπό να αποφευχθεί η υποβάθμιση της ποιότητάς τους, έτσι ώστε να μειωθεί το επίπεδο επεξεργασίας καθαρισμού που απαιτείται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος».³⁶ Επιπλέον, και ειδικά για τις προστατευόμενες περιοχές, στις οποίες ρητά εντάσσονται και τα υπόγεια υδατικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για άντληση πόσιμου ύδατος,³⁷ «τα κράτη μέλη συμμορφούνται με όλα τα πρότυπα και τους στόχους το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας»,³⁸ δηλαδή το αργότερο μέχρι την 22.12.2015 (πολύ πριν την εκπνοή του Σχεδίου Διαχείρισης). Εάν δύο ή περισσότεροι αφορούν ένα υδατικό σύστημα σύστημα, «εφαρμόζεται ο αυστηρότερος».³⁹

Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι το ΥΥΣ GR1000190 (ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου) ουδέποτε προσδιορίστηκε (αν και παρέχει πόσιμο νερό), η προσήκουσα αυτή προστασία δεν διασφαλίστηκε. Πρώτον, το ίδιο το Σχέδιο Διαχείρισης χαρακτηρίζει ως κακή την χημική κατάσταση ενός (σε σύνολο τριών) «υποσυστήματος» του ΥΥΣ GR1000190 (του ρωγματικού Σκουριών-Μαύρων Πετρών GR1000191).⁴⁰ Δεύτερον, το ίδιο το Σχέδιο αποδίδει την κατάσταση αυτή στη μεταλλευτική δραστηριότητα: «[ο]ι επιπτώσεις στα ΥΣ από τις θέσεις παραγωγής προϊόντων από μικτά θειούχα είναι σημαντικές και αφορούν τόσο στην ποσοτική (για τα ΥΥΣ) όσο και στην ποιοτική (ΥΥΣ και ΕΥΣ) επιβάρυνση αυτών. Οι επιπτώσεις στην ποιοτική κατάσταση των ΕΥΣ και ΥΥΣ συνδέονται τόσο με τη διαδικασία εξόρυξης / εμπλουτισμού όσο και με την απόρριψη στείρων υλικών σε θέσεις αποθεσιοθαλάμων. Ειδικότερα, οι, εν δυνάμει, ρυπογόνες εστίες συνδέονται με:...την απόρριψη αντλούμενων υπόγειων υδάτων για την ταπεινώση της στάθμης,...το εργοστάσιο εμπλουτισμού,...τους σωρούς εμπλουτισμού σιδηροπυρίτη, αρσενοπυρίτη,...τους σωρούς στείρων που περιέχουν μικρές ποσότητες μεταλλεύματος και ...τους χώρους απόθεσης αποβλήτων».⁴¹ Εντούτοις, μολονότι η μεταλλευτική δραστηριότητα είναι μία αιτία της υποβάθμισης, το Σχέδιο την εξαιρεί ειδικά από ένα βασικό μέτρο προστασίας του πόσιμου νερού: τις απαγορεύσεις των ζωνών προστασίας ΥΥΣ του μητρώου προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος.⁴² Τρίτον, το Σχέδιο εντάσσει δύο (από τα τρία) «υποσυστήματα» του GR1000190 στις «εξαιρέσεις» από τους περιβαλλοντικούς στόχους λόγω νέων τροποποιήσεων.⁴³

³⁶ 7§3 εδ. α΄ Οδηγίας 2000/60.

³⁷ 6§2 Οδηγίας 2000/60.

³⁸ 4§7 Οδηγίας 2000/60.

³⁹ 4§2 Οδηγίας 2000/60.

⁴⁰ Πίνακας 9-42 («Χημική και ποσοτική κατάσταση Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων και Υποσυστημάτων της ΛΑΠ Χαλκιδικής») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 210 (2519), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 182).

⁴¹ §8.2.1.6 («Σημειακές πηγές ρύπανσης – Εξορυκτικές δραστηριότητες») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 130 (2489), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 182).

⁴² Πρβλ. το μέτρο με κωδικό ΟΜ03-04 («Προστασία ΥΥΣ που εντάσσονται στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος και καθορισμός θεσμικού πλαισίου προστασίας») στο κεφ. 12.2 («Πρόγραμμα Βασικών Μέτρων») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 244 (2604), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β΄ 182).

⁴³ Πίνακας 11-7 («Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που εμπíπτουν στις εξαιρέσεις -ΛΑΠ Χαλκιδικής») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 231 (2591),

(γ) Το «υποσυστήματα» Σκουριών-Μαύρων Πετρών (GR1000191) και Ολυμπιάδας (GR1000192) δεν έπρεπε να εξαιρεθούν από τους στόχους της Οδηγίας [4§7 Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Οδηγία, οι αρμόδιες αρχές «δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία εφόσον:...η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης ... ή πρόληψης της υποβάθμισης ...ενός συστήματος... υπόγειων υδάτων...οφείλεται σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων...», και πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις.⁴⁴ Το Σχέδιο Διαχείρισης επικαλείται την διάταξη αυτή για να «εξαιρέσει» από τους στόχους της Οδηγίας δύο «υποσυστήματα» του συστήματος υπόγειων υδάτων GR1000190: τα ρωγματικά Σκουριών-Μαύρων Πετρών GR1000191, και Ολυμπιάδας GR1000192.⁴⁵ Και στις δύο περιπτώσεις, η αιτιολογία είναι η «μεταλλευτική δραστηριότητα με αποτέλεσμα την πτώση στάθμης». Η κατάσταση επεξηγείται περαιτέρω ως εξής: «α) μεταλλεία Σκουριών: η ευρύτερη περιοχή των μεταλλείων Σκουριών, εντάσσεται στο σύστημα γενεσίων Βερτίσκου, όπου αναπτύσσεται ένας ρωγματικός υδροφορέας, η εκμετάλλευση του οποίου γίνεται : μέσω των παλαιών στοών και μέσω των αντλήσεων για τον υποβιβασμό της στάθμης έτσι ώστε η εκμετάλλευση του μεταλλεύματος να γίνεται εν ξηρώ. Σύμφωνα με τα υφιστάμενα στοιχεία σήμερα εκρέουν από το σύστημα των γενεσίων 40-70m³/h ή (0,35-0,6)χι⁶ m³/έτος προκαλώντας σημαντική πτώση στάθμης.... β) Μεταλλεία Μαντέμ Λάκκου και Μαύρων Πετρών: [ο]ι δύο αυτές μεταλλευτικές δραστηριότητες, παλιές και νέες, εντάσσονται στο σύστημα βιοτιτικών γενεσίων-μαρμάρων Κερδυλλίων, όπου αναπτύσσεται ένας ρωγματικός υδροφορέας, η εκμετάλλευση του οποίου γίνεται : μέσω των παλαιών στοών, οι οποίες λειτουργούν ως γραμμικό σύστημα αποστράγγισης ...μέσω των αντλήσεων στην περιοχή των μεταλλείων «Μαύρες Πέτρες», που βρίσκονται σε λειτουργία... γ) ...Οι αντλήσεις που θα λάβουν χώρα κατά την λειτουργία των μεταλλείων Ολυμπιάδας, θεωρούνται σημαντική πίεση η οποία χαρακτηρίζεται ως ΑΡΝΗΤΙΚΗ για την ποσοτική κατάσταση του ρωγματικού υδροφορέα των βιοτιτικών γενεσίων - μαρμάρων Κερδυλλίων (υποσύστημα του ΥΥΣ GR1000190). Ο αντίστοιχος επηρεασμός του προσχωματικού υδροφόρου Ολυμπιάδας (υποσύστημα του ΥΥΣ GR1000190) δεν είναι σαφής, επειδή στην περιοχή αυτή υπάρχουν γεωτρήσεις ύδρευσης/άρδευσης, απαιτείται η εκπόνηση ειδικής υδρογεωλογικής - υδροχημικής μελέτης για τον λεπτομερή καθορισμό των συνθηκών αυτών».⁴⁶

Ωστόσο, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν πιο πάνω, οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή της διάταξης αυτής δεν συντρέχουν. Πρώτον, όπως προαναφέρθηκε, δεν πρόκειται αποκλειστικά για «νέες» τροποποιήσεις ή μεταβολές, επειδή η αποστράγγιση ήταν σε εξέλιξη και μέσω των παλαιών στοών, οι οποίες δεν εξυπηρετούν εξορυκτικές εργασίες. Δεύτερον, το ένα «υποσύστημα» (το ρωγματικό Σκουριών-Μαύρων Πετρών GR1000191) βρίσκεται ήδη σε κακή κατάσταση λόγω της χημικής ρύπανσης – συνελώς, η κατάστασή του δεν «οφείλεται» σε μεταβολές της στάθμης. Τρίτον, στην περίπτωση του «υποσυστήματος» GR1000192, το ίδιο το Σχέδιο διαπιστώνει ότι ο «αντίστοιχος επηρεασμός» (από τα μεταλλεία) «δεν είναι σαφής» και «απαιτείται η εκπόνηση...μελέτης» - συνελώς, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι «οφείλεται» σε

όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁴⁴ 4§7 Οδηγίας 2000/60.

⁴⁵ Πίνακας 11-7 («Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που εμπíπτουν στις εξαιρέσεις -ΛΑΠ Χαλκιδικής») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 231 (2591), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁴⁶ §3.4.4.1 («Συνοπτικά στοιχεία επιλεγμένων νέων έργων και δραστηριοτήτων – Ορυχεία, Μεταλλεία, Λατομεία – Μεταλλεία Χαλκιδικής Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.12: Κατάλογος προγραμματισμένων και νέων έργων και δραστηριοτήτων/τροποποιήσεων (έκδοση 1.0, Νοέμβριος 2012), σ. 30-31.

μεταβολές της στάθμης λόγω μεταλλευτικής δραστηριότητας. Τέταρτον, δεν λαμβάνονται όλα τα «πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση» των υδατικών αυτών συστημάτων: ενδεικτικά, στην περιοχή, μεταξύ άλλων υπάρχουν για πολλά χρόνια εγκαταλελειμμένες στοές (οι οποίες, όπως έχει διαπιστωθεί από το 2010, αποστραγγίζουν τον υδροφόρο ορίζοντα, χωρίς να έχουν μελετηθεί οι επιπτώσεις της αποστράγγισης αυτής στα συνδεδεμένα οικοσυστήματα),⁴⁷ και εγκαταλελειμμένοι χώροι απόθεσης εξορυκτικών αποβλήτων.⁴⁸ Πέμπτον, το Σχέδιο δεν θέτει αναθεωρημένους στόχους για τα συστήματα που έχουν «εξαιρεθεί».⁴⁹ Έκτον, σε κανένα σημείο του Σχεδίου δεν εξετάστηκε αν οι «εξαιρέσεις» αυτές «αποκλεί[ουν] μονίμως ή ... υπονομεύ[ουν] την επίτευξη των στόχων της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα της ίδιας περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού»:⁵⁰ πράγματι, τα εξαιρούμενα «υποσυστήματα» αποτελούν τμήματα ενός ευρύτερου συστήματος που δεν εξαιρείται στο σύνολό του, και το οποίο – σύμφωνα με το ίδιο το Σχέδιο – τροφοδοτεί τέσσερα γειτονικά ΥΥΣ.⁵¹ Έβδομον, όσα προαναφέρθηκαν επιβεβαιώνουν ότι ο προσχωματικός υδροφόρος Ολυμπιάδας (υποσύστημα του ΥΥΣ GR1000190) παράγει πόσιμο νερό, και θα έπρεπε να εξεταστεί η ένταξή του στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών πόσιμου νερού. Τέλος, σε κανένα σημείο του Σχεδίου δεν επεξηγείται σε ποιο βαθμό «οι λόγοι για τις ... μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον»,⁵² ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι (κατά το Σχέδιο) «[σ]τη ΛΑΠ Χαλκιδικής εμφανίζεται εξαιρετικά σοβαρό πρόβλημα επάρκειας υδάτων, καθώς για την ικανοποίηση των αναγκών απαιτείται το 71% των ανανεώσιμων υδατικών πόρων. Μέρος των αναγκών αυτών καλύπτεται από μη ανανεώσιμα αποθέματα. Υπενθυμίζεται ότι στη λεκάνη ήδη μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες νερού από άλλες ΛΑΠ του ίδιου ΥΔ και του ΥΔ 09, καλύπτοντας σημαντικό μέρος των υδατικών της αναγκών που αφορούν στην υδροδότηση του ΠΣΘ αλλά και βιομηχανικές ανάγκες στην ευρύτερη περιοχή. Ωστόσο, οι απολήψεις που πραγματοποιούνται

⁴⁷ Πρβλ. §4.3.8 iv) [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιοκάστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάσταση των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), σ. 229, το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η). Εκεί, η κατάσταση περιγράφεται ως εξής: «[σ]την υδρογεωλογική μελέτη του ΙΓΜΕ (Βεράνης 2010), προκύπτει ότι έχει επέλθει ταπείνωση της υπόγειας στάθμης σε ένα εύρος περί τα 1600-1700m στον άξονα ΒΔ-ΝΑ και ένα εύρος περί τα 3000m στον άξονα ΔΝΔ-ΑΒΑ (διεύθυνση της στοάς). Η έκταση της λεκάνης που έχει επηρεαστεί ανέρχεται στα 9,0 km². ...Για τη λεπτομερή και σε βάθος διερεύνησης τα επιδράσεις της ανάπτυξης των μεταλλείων στην ποιότητα και ποσότητα του υπόγειου νερού κρίνεται απαραίτητη η συστηματική παρακολούθηση των ποσοτικών και ποιοτικών παραμέτρων του υδροφορέα στις περιοχές των μεταλλείων, η πιστή εφαρμογή των προδιαγραφών που αναφέρονται στην Περιβαλλοντολογική μελέτη της επένδυσης (ΜΠΕ), η βελτίωση των υφισταμένων υδρογεωλογικών μελετών και μοντέλων υπόγειας ροής με βάση τα νέα δεδομένα που θα προκύψουν κατά την πρόοδο των εργασιών εξόρυξης και η λήψη πρόσθετων μέτρων όπου θα απαιτηθεί...».

⁴⁸ Η ύπαρξη αρκετών εγκαταλελειμμένων χώρων απόθεσης εξορυκτικών αποβλήτων στην περιοχή επιβεβαιώνεται επίσημα και από το έγγραφο του ΥΠΕΚΑ, Απογραφή κλειστών & εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων αποβλήτων (σύμφωνα με το άρθρο 20 της Οδηγίας 2006/21, άρθρο 21 της ΚΥΑ 39624/2209/Ε103/2009 - ΦΕΚ Β' 2076), το οποίο συντάχθηκε βάσει του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/21.

⁴⁹ 4§7 περ. β' («οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία») Οδηγίας 2000/60. Επίσης, πρβλ. European Community, *Guidance document on exemptions to the environmental objectives* [Guidance document no. 20, Technical Report 2009-27], §3.5, όπου η παρουσίαση (μέσω διαγράμματος ροής) των σταδίων εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 4§7 της Οδηγίας.

⁵⁰ 4§8 Οδηγίας 2000/60.

⁵¹ Όπως προαναφέρθηκε, τα υποσυστήματα υπόγειων υδάτων GR1000191 (ρωγματικό Σκουριών) και GR1000192 (ρωγματικό Ολυμπιάδας) αποτελούν μέρη (υποδιαίρεσεις) του συστήματος GR1000190 (ρωγματικού Χολομώντα-Ωραιοκάστρου). Το τελευταίο τροφοδοτεί το σύστημα GR1000100 (κοκκώδες Ορμυλίας), GR1000110 (κοκκώδες Ιερισσού), GR1000130 (κοκκώδες Ασπρόλακκα), και GR1000140 (κοκκώδες Ολυμπιάδας). Πρβλ. §§4.10, 4.12, 4.13, 4.14 του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.14: Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «Σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009 (έκδοση 1.3, Ιανουάριος 2013), σ. 34, 35, 36, 37, το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

⁵² 4§7 περ. γ) Οδηγίας 2000/60.

για να καλύψουν την υπόλοιπη ζήτηση υπερβαίνουν τη δυνατότητα ανανέωσης των υδατικών πόρων της ΛΑΠ...».⁵³

(δ) Δεν έχουν υποβληθεί σε Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση: (i) η παράλειψη προσδιορισμού του ΥΥΣ GR1000190 ως υδατικού συστήματος που προορίζεται για υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση· (ii) οι εξαιρέσεις των ΥΥΣ Σκουριών-Μαύρων Πετρών (GR1000191) και Ολυμπιάδας (GR1000192) από τους περιβαλλοντικούς στόχους της Οδηγίας· (iii) η εξαίρεση των μεταλλευτικών-λατομικών δραστηριοτήτων από περιορισμούς που αφορούν στην προστασία του πόσιμου νερού [5§1 και 5§2 Οδηγίας 2001/42].

Σύμφωνα με την Οδηγία για εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, στην έννοια του «σχεδίου ή προγράμματος», περιλαμβάνονται και οι τροποποιήσεις (των σχεδίων ή προγραμμάτων).⁵⁴

Για το Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, εκπονήθηκε ΣΜΠΕ,⁵⁵ σύμφωνα με την οποία:

- Το ΥΥΣ GR1000190 (ρωγματικό Χολομώντα-Ωραιοκάστρου) **πρέπει** να ενταχθεί στα ΥΥΣ που προορίζονται για υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση: «[ι]διαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει σε δύο, σημαντικά σε έκταση ΥΥΣ: το GR1000150...και το GR1000190, στα οποία έχει ανορυχθεί **ικανός αριθμός υδρογεωτρήσεων για ύδρευτικούς σκοπούς, κατά θέσεις...**».⁵⁶
- Τα υποσυστήματα ΥΥΣ Σκουριών-Μαύρων Πετρών και Ολυμπιάδας **δεν πρέπει** να ενταχθούν στις «εξαιρέσεις» της Οδηγίας για το Νερό: «[τ]ο υποσύστημα GR1000192 : υποσύστημα Ολυμπιάδας δεν εντάσσεται στις εξαιρέσεις για το έτος στόχο της παρούσας διαχειριστικής περιόδου, 2015, καθώς η έως τότε προγραμματιζόμενη νέα μεταλλευτική δραστηριότητα δεν θα έχει μεταβάλει την κατάσταση του συστήματος... [ε]πισημαίνεται ότι η ποσοτική κατάσταση των υποσυστημάτων Σκουριών και Ολυμπιάδας επηρεάζεται σημαντικά από την εξορυκτική διαδικασία (εκσκαφή εν ξηρώ). **Τα υπόψη δύο συστήματα δεν έχουν ενταχθεί στις εξαιρέσεις λόγω νέας δραστηριότητας καθώς, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα της Εταιρείας οι εργασίες εξόρυξης θα ξεκινήσουν το 2016. Η ένταξη των δύο αυτών υποσυστημάτων στις εξαιρέσεις λόγω νέας δραστηριότητας θα διερευνηθεί στα πλαίσια του επόμενου Διαχειριστικού σχεδίου**».⁵⁷

⁵³ §8.3.4.2 («Συνολικές απολήψεις και δείκτης εκμετάλλευσης ύδατος στο υ.δ. Κεντρικής Μακεδονίας») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 164 (2524), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182). Πρβλ. και τον Πίνακα 8-32, στο ίδιο σημείο, όπου ο «Δείκτης Εκμετάλλευσης Ύδατος» (2011) για την ΛΑΠ Χαλκιδικής.

⁵⁴ 2 περ. α) Οδηγίας 2001/42.

⁵⁵ ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), η οποία αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

⁵⁶ §6.1.7.2.1 («Περιοχές που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 221. Το ΥΥΣ GR1000190 φαίνεται επίσης στον Πίνακα 6-32 του ίδιου εγγράφου, που καταγράφει τα ΥΥΣ που χρησιμοποιούνται για άντληση πόσιμου ύδατος στην ΛΑΠ Χαλκιδικής.

⁵⁷ §4.5.2.3 («Παρουσίαση των Υ.Σ. που εμπíπτον στις εξαιρέσεις – ΛΑΠ Χαλκιδικής») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 110-111 (Π.3.7-94 έως Π.3.7-95), η οποία αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η). Τα δύο

Συνεπώς, εφόσον γινόταν δεκτή η εκτίμηση αυτή, θα ίσχυαν για την ώρα ακέραιοι οι στόχοι της Οδηγίας για το νερό.

- Κατά το «πρόγραμμα βασικών μέτρων», οι απαγορεύσεις που επιβάλλει η προστασία των ΥΥΣ του μητρώου προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος **πρέπει** να συμπεριλάβουν και τις μεταλλευτικές/λατομικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, ένα «βασικό μέτρο» του Σχεδίου περιγράφεται ως εξής: «για την εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων εφαρμόζονται οι απαγορεύσεις της ζώνης προστασίας II των σημείων υδροληψίας υπόγειου νερού για ύδρευση, με εξαίρεση τα κοιμητήρια, τις εγκαταστάσεις χώρων στάθμευσης και συνεργείων αυτοκινήτων».⁵⁸ Στο τελικό Σχέδιο Διαχείρισης, αντιθέτως, αυτό έγινε: «για την εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων εφαρμόζονται οι απαγορεύσεις της ζώνης προστασίας II των σημείων υδροληψίας υπόγειου νερού για ύδρευση με εξαίρεση τα κοιμητήρια, τις εγκαταστάσεις χώρων στάθμευσης και συνεργείων αυτοκινήτων **και την ανάπτυξη λατομικών ή μεταλλευτικών δραστηριοτήτων**».⁵⁹

Η ΣΜΠΕ, μετά την ολοκλήρωσή της, εγκρίθηκε από υπουργική απόφαση.⁶⁰ Ωστόσο, η απόφαση αυτή τροποποίησε ουσιαστικά το Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, όπως υποβλήθηκε σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση. Ειδικότερα:

- Για το θέμα των ΥΥΣ που προορίζονται για υδροληψία με σκοπό την ανθρώπινη κατανάλωση, η κοινή υπουργική απόφαση αναφέρει: «[σ]το οριστικό Σχέδιο Διαχείρισης, να διευκρινιστεί ότι τα Υπόγεια Υδατικά Συστήματα που προορίζονται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση και εντάσσονται στο μητρώο προστατευόμενων περιοχών είναι: GR100020 (καρστικό σύστημα Παϊκου), GR1000160 (καρστικό σύστημα Μαυρονερίου), GR1000220 (καρστικό σύστημα Ντεβέ Κοράν)».⁶¹ Έτσι, με την «διευκρίνηση» αυτή, αρκετά ΥΥΣ που παράγουν πόσιμο νερό, μεταξύ των άλλων και το GR1000190, αφαιρέθηκαν από το μητρώο.
- Για το θέμα της ανάπτυξης λατομικών/μεταλλευτικών δραστηριοτήτων στις περιοχές των ΥΥΣ του μητρώου προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος, η υπουργική απόφαση αναφέρει: «για το μέτρο ΟΜ03-04, να διευκρινιστεί ότι από τις απαγορεύσεις της Ζώνης II εξαιρούνται και οι λατομικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες».⁶² Όπως προαναφέρθηκε, το Σχέδιο Διαχείρισης τελικά άλλαξε για να ενσωματώσει και την «διευκρίνηση» αυτή.

υποσυστήματα δεν αναγράφονται στις «εξαιρέσεις» που καθορίζει η ΣΜΠΕ (βλ. Πίνακα 4-60, «Επιφανειακά ΥΣ που εξαιρούνται– ΛΑΠ Χαλκιδικής»).

⁵⁸ §4.7.2 («Πρόγραμμα Βασικών Μέτρων») και Πίνακας 4-70 («Πίνακας Βασιών Μέτρων») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 145. Πρόκειται για το μέτρο ΟΜ03-04.

⁵⁹ §12.2 («Πρόγραμμα βασικών μέτρων») και Πίνακας 12-2 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 238 (2598) επ., σ. 241 (2601) επ. (αντίστοιχα), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁶⁰ Κ.υ.α. 172594/24.12.2013 «Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ΥΔ 10)» [ΑΔΑ: ΒΛΓΦ0-ΕΛΔ].

⁶¹ Κ.υ.α. 172594/24.12.2013 «Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ΥΔ 10)» [ΑΔΑ: ΒΛΓΦ0-ΕΛΔ], §Β.1, σημείο 6, σ. 24.

⁶² Κ.υ.α. 172594/24.12.2013 «Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (ΥΔ 10)» [ΑΔΑ: ΒΛΓΦ0-ΕΛΔ], §Β.1, σημείο 3, σ. 23.

Οι τροποποιήσεις αυτές έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, «συμπεριλαμβανόμενων θεμάτων όπως ...η υγεία των ανθρώπων».⁶³ Γενικότερα, καμία αιτιολογία δεν μπορεί να βρεθεί για τις τροποποιήσεις αυτές, είτε στα κείμενα τεκμηρίωσης, είτε στην διαβούλευση. Επίσης, η υπουργική απόφαση σιωπά για τα υλοσυστήματα ΥΥΣ Σκουριών-Μαύρων Πετρών και Ολυμπιάδας – τα οποία, **αντίθετα με τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις της ΣΜΠΕ**, εντάχθηκαν τελικά στις «εξαιρέσεις». Ωστόσο, είναι σαφές ότι οι μεταγενέστερες αυτές τροποποιήσεις όχι μόνο αφορούν σχέδιο που εκπονείται για την διαχείριση υδατικών πόρων, αλλά και «καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ» (π.χ., «λατομεία και υπαίθρια ορυχεία», και «έργα άντλησης υπόγειων υδάτων»)⁶⁴.

(ε) Το Σχέδιο Διαχείρισης Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας δεν λαμβάνει υπόψη της αρχή της ανάκτησης του κόστους για όλες τις υπηρεσίες ύδατος, και ειδικότερα για (i) την ταπεινώση του υδροφόρου ορίζοντα ώστε η εξόρυξη να γίνεται «εν ξηρώ»· (ii) την απόρριψη υγρών αποβλήτων στα υδατικά συστήματα της περιοχής [9§1, 9§2 Οδηγίας 2000/60].

Κατά την Οδηγία για το νερό, τα κράτη-μέλη «λαμβάνουν υπόψη την αρχή της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος».⁶⁵ Επίσης, «αναφέρουν, στα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού, τις προγραμματιζόμενες ενέργειες για την εφαρμογή» της αρχής αυτής, «οι οποίες θα συμβάλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της παρούσας οδηγίας, καθώς και τη συμβολή των διαφόρων χρήσεων ύδατος στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος».⁶⁶ Χρήσεις ύδατος είναι, μεταξύ άλλων, οι «υπηρεσίες ύδατος», στις οποίες περιλαμβάνονται και «όλες οι υπηρεσίες οι οποίες παρέχουν, για τα νοικοκυριά, τις δημόσιες υπηρεσίες ή για οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα: α) **άντληση, κατακράτηση, αποθήκευση, επεξεργασία και διανομή επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων**· β) **εγκαταστάσεις συλλογής και επεξεργασίας λυμάτων**, οι οποίες στη συνέχεια πραγματοποιούν **απορρίψεις** σε επιφανειακά ύδατα.». Συγχρόνως, χρήσεις ύδατος είναι «οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα που προσδιορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 5 και το παράρτημα II και η οποία έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κατάσταση των υδάτων».⁶⁷

Το Σχέδιο Διαχείρισης περιγράφει την άντληση υδάτων στα πλαίσια της εξορυκτικής δραστηριότητας στην περιοχή των Σκουριών ως εξής: «[ο]ι σημαντικότερες αντλήσεις υπόγειου νερού πραγματοποιούνται στις περιοχές των μεταλλείων Ολυμπιάδας, Μαύρες Πέτρες με στόχο τον υποβιβασμό της υπόγειας στάθμης ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση του κοιτάσματος «εν ξηρώ». Οι αντλήσεις αυτές έχουν προκαλέσει την σημαντική διατάραξη της υδροδυναμικής ισορροπίας στη ζώνη γύρω από τα μεταλλεία και την σημαντική πτώση στάθμης. Το ίδιο θα συμβεί και στο μεταλλείο Σκουριών. Αναλυτικά: α) Μεταλλεία Σκουριών: ...Σύμφωνα με τα υφιστάμενα στοιχεία σήμερα εκρέουν από το σύστημα των γενεσιών 40-70 m³/h ή (0,35-0,6)·10⁶ m³/έτος προκαλώντας σημαντική πτώση στάθμης. Κατά την πλήρη ανάπτυξη του μεταλλείου οι αντλούμενες ποσότητες εκτιμάται ότι θα φθάσουν - κατά μέγιστο - τα 480 m³/h από τα οποία τα 110-330 m³/h προβλέπεται να επιστρέφουν στον υπόγειο υδροφορέα με εισπίεση (διαδικασία τεχνητού εμπλουτισμού). Άρα, η μέση ετήσια αντλούμενη ποσότητα από το υποσύστημα των γενεσιών εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης των 4.1·10⁶ m³/έτος (κατά μέγιστο και χωρίς τη διαδικασία εισπίεσης). Η επίδραση αυτή θεωρείται

⁶³ Παράρτημα I, σημείο ζ) Οδηγίας 2001/42.

⁶⁴ Παράρτημα II, σημεία 2 α) και 10 β) Οδηγίας 2011/92, με την οποία καταργήθηκε η Οδηγία 85/337, και ορίστηκε ότι «οι αναφορές στην καταργούμενη οδηγία νοούνται ως αναφορές στην παρούσα οδηγία...» (άρθρο 14).

⁶⁵ 9§1 Οδηγίας 2000/60.

⁶⁶ 9§2 Οδηγίας 2000/60.

⁶⁷ 2 περ. 38 και 39 Οδηγίας 2000/60.

ιδιαίτερα σημαντική πίεση στον υδροφορέα και χαρακτηρίζεται ως ΑΡΝΗΤΙΚΗ. β) Μεταλλεία Μαντέμ Λάκκου και Μαύρων Πετρών: ...[σ]ύμφωνα με τις μετρήσεις παροχών των νερών των Μεταλλείων «Μαύρες Πέτρες» το σύνολο των υπογείων υδάτων που αντλούνται / εκρέουν από τις παλαιές και νέες εκμεταλλεύσεις, είναι της τάξης των 140-150 m³/h, με μέγιστη παροχή 250 m³/h και σε εξαιρετικές περιπτώσεις 800 m³/h (μέση ετήσια εκροή : 2.2x10⁶ m³/έτος). Κατά τη λειτουργία του μεταλλείου αναμένεται μείωση των εκροών σε 150 m³/h ή 1,3x10⁶ m³/έτος. Η επίδραση αυτή θεωρείται σημαντική πίεση στον υδροφορέα των γνευσίων - μαρμάρων το συστήματος Κερδυλλίων και χαρακτηρίζεται ως ΑΡΝΗΤΙΚΗ. γ) Μεταλλεία Ολυμπιάδας: ...Σύμφωνα με τα υφιστάμενα βιβλιογραφικά δεδομένα (ΙΓΜΕ, 2000, 2010 ENVECO, 2011), πριν την έναρξη των μεταλλευτικών έργων η στάθμη του υπόγειου νερού ευρίσκετο σε βάθος 20-30 m (εθνική οδός Ολυμπιάδα-Βαρβάρα, ανάπτυξη πηγής). Με την πάροδο των εργασιών εκμετάλλευσης, καταγράφεται πτώση στάθμης της τάξης των 200-210 m (δυτικός τομέας) και 230 m (ανατολικός τομέας). [Σ]ύμφωνα με υφιστάμενα στοιχεία η ποσότητα εκροών από το σύστημα γνευσίων – μαρμάρων Κερδυλλίων είναι -σήμερα- της τάξης των (3-5) x 10⁶ m³/έτος. Με την επανέναρξη των εργασιών και την πρόοδο της εκμετάλλευσης σε βαθύτερα σημεία αναμένεται σημαντική πτώση στάθμης, καθώς οι αντλούμενες ποσότητες θα φθάσουν τα 5.1x10⁶ m³/έτος (μέση ποσότητα). Οι αντλήσεις που θα λάβουν χώρα κατά την λειτουργία των μεταλλείων Ολυμπιάδας, θεωρούνται σημαντική πίεση η οποία χαρακτηρίζεται ως ΑΡΝΗΤΙΚΗ για την ποσοτική κατάσταση του ρωγματικού υδροφορέα των βιοτιτικών γνευσίων - μαρμάρων Κερδυλλίων (υποσύστημα του ΥΥΣ GR1000190)....».⁶⁸ Το Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνει και πίνακα, όπου καταγράφεται το υδατικό ισοζύγιο κατά την υλοποίηση των εξορυκτικών δραστηριοτήτων: η συνολική άντληση ανέρχεται σε 350 m³/h κατά την φάση ανάπτυξης, και 650 m³/h κατά τις φάσεις λειτουργίας Α και Β.⁶⁹ Το θέμα αυτό εκτέθηκε γενικά και πιο πάνω, καθώς οι αντλήσεις αυτές σχετίζονται με την ένταξη του έργου στις «εξαιρέσεις» της Οδηγίας.

Οι γιγαντιαίες αυτές αντλήσεις, σε ένα υδατικό διαμέρισμα που μαστίζεται από λειψυδρία,⁷⁰ συνιστούν επίσης «άντληση» και «διανομή» υπόγειων υδάτων, με την έννοια της Οδηγίας. Κατά συνέπεια, έπρεπε στο Σχέδιο Διαχείρισης να περιλάβει «[έ]κθεση των πρακτικών μέτρων που λαμβάνονται για την εφαρμογή της αρχής της ανάκτησης του κόστους της χρήσης ύδατος».⁷¹ Ωστόσο, το σχετικό κεφάλαιο του Σχεδίου Διαχείρισης⁷² δεν περιέχει την

⁶⁸ §3.4.4.2 («Συνοπτικά στοιχεία επιλεγμένων νέων έργων και δραστηριοτήτων – Ορυχεία, Μεταλλεία, Λατομεία – ΥΥΣ GR1000190 : Ρωγματικό Χολομώντα Ωραιοκάστρου») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.12: Κατάλογος προγραμματισμένων και νέων έργων και δραστηριοτήτων/τροποποιήσεων (έκδοση 1.0, Νοέμβριος 2012), σ. 29-30, το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

⁶⁹ Πίνακας 3-2 («Συνολικό Ισοζύγιο Νερού Έργου Ολυμπιάδας Ανά Φάση») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.12: Κατάλογος προγραμματισμένων και νέων έργων και δραστηριοτήτων/τροποποιήσεων (έκδοση 1.0, Νοέμβριος 2012), σ. 30, το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

⁷⁰ Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαχείρισης, «[σ]το Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (ΥΔ 10), με βάση τα αποτελέσματα από δράσεις που εκπονήθηκαν στα πλαίσια του παρόντος διαχειριστικού σχεδίου, διαμορφώθηκε Σχέδιο αντιμετώπισης φαινομένων λειψυδρίας και ξηρασίας, με βάση τις αρχές του προληπτικού σχεδιασμού. Στο σχέδιο αυτό αξιολογείται η επικινδυνότητα φαινομένων ξηρασίας και λειψυδρίας, αξιοποιώντας ιστορικά υδρολογικά δεδομένα καθώς και υφιστάμενα στοιχεία απολήψεων για την εξυπηρέτηση των κύριων χρήσεων ύδατος και προτείνει μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης και μέτρα αντιμετώπισης/άμβλυνσης των επιπτώσεων». Πρβλ. §3.7 («Σχέδιο αντιμετώπισης λειψυδρίας και ξηρασίας») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 37 (2397) επ., όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁷¹ Παράρτημα VII, σημείο 7.2 Οδηγίας 2000/60.

⁷² Κεφάλαιο 10 («Οικονομική ανάλυση χρήσεων ύδατος») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 213 (2573) επ., όπως εγκρίθηκε από την

παραμικρή αναφορά στις μεταλλευτικές δραστηριότητες στην περιοχή της Χαλκιδικής, και υπολογίζει παραμέτρους όπως η «κατάλληλη συμβολή των διάφορων χρήσεων ύδατος» στην ανάκτηση του κόστους και τα «περιβαλλοντικά και ...οικονομικά αποτελέσματα της ανάκτησης» χωρίς αυτές. Ένα έγγραφο τεκμηρίωσης επιχειρεί τον υπολογισμό του περιβαλλοντικού κόστους από τα αστικά και βιομηχανικά λύματα στην λεκάνη απορροής Χαλκιδικής: ωστόσο, **ειδικά για τις μεταλλευτικές δραστηριότητες**, καταλήγει ότι «[τ]ο Περιβαλλοντικό Κόστος από τις χρήσεις υδάτων από τα μεταλλεία και ορυχεία που δραστηριοποιούνται στην περιοχή προκύπτει ... όπου δε λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα διαχείρισης αποβλήτων καθώς και αποφυγής ρύπανσης. Ωστόσο, όπως προκύπτει, **όλες οι ενεργείες και εν δυνάμει εγκαταστάσεις**, τηρούν τις περιβαλλοντικές προϋποθέσεις εκμετάλλευσης αποβλήτων καθώς και τους όρους περιβαλλοντικής αποκατάστασης. Επίσης, για την αδειοδότηση της οποιασδήποτε λειτουργίας μεταλλείου ή ορυχείου, σύμφωνα με την κείμενη Περιβαλλοντική και Μεταλλευτική Νομοθεσία και Νομολογία, επιβάλλεται όλες οι αδειοδοτικές και εγκριτικές πράξεις ενός μεταλλείου να συμφωνούν με το περιεχόμενο των Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων. Για το λόγο αυτό θεωρείται ότι, κατά την παρούσα περίοδο, δεν προκύπτει περιβαλλοντικό κόστος από την λειτουργία των μεταλλείων και ορυχείων...». ⁷³ Ωστόσο, οι κρίσεις αυτές ισχύουν και για όλες τις υπόλοιπες (βιομηχανικές ή μη) χρήσεις ύδατος, εν ενεργεία ή εν δυνάμει, οι οποίες, όταν δεν διέπονται από Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, υπάγονται σε άλλες δεσμευτικές ρυθμίσεις: άλλωστε, σε άλλο σημείο, το ίδιο το Σχέδιο σημειώνει ότι «σύμφωνα με το ΦΕΚ 573B (ΝΑ Χαλκιδικής 96400/85), τα νερά των μεταλλείων θεωρούνται βιομηχανικά υγρά και θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα προκαθορισμένα μέτρα...». ⁷⁴

3. Προστασία υπόγειων υδάτων

(α) Δεν έχει γίνει αξιολόγηση υφιστάμενων πλουμίων ρύπανσης [5§5 εδ. α' Οδηγίας 2006/118]

Σύμφωνα με την Οδηγία για τα υπόγεια νερά, «όταν απαιτείται αξιολόγηση των επιπτώσεων των υφιστάμενων πλούμιων ρύπανσης σε συστήματα υπόγειων υδάτων που μπορεί να απειλήσουν την επίτευξη των στόχων του άρθρου 4 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, ιδίως των πλούμιων που προέρχονται από σημειακές πηγές και μολυσμένο έδαφος, τα κράτη μέλη πραγματοποιούν πρόσθετες αξιολογήσεις τάσεων για εντοπιζόμενους ρύπους προκειμένου να διαπιστώσουν ότι τα πλούμια από μολυσμένες θέσεις δεν επεκτείνονται, δεν υποβαθμίζουν τη χημική κατάσταση του συστήματος ή της ομάδας συστημάτων υπόγειων υδάτων, και δεν παρουσιάζουν κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων αυτών συνοψίζονται στα Σχέδια Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών...». ⁷⁵

Στην ΛΑΠ Χαλκιδικής, η επίτευξη των στόχων της Οδηγίας απειλείται, καθώς πέντε υπόγεια υδατικά συστήματα ή «υποσυστήματα» είναι κακής χημικής κατάστασης: ανάμεσα σε αυτά,

Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁷³ §6.6 («Εκτίμηση Περιβαλλοντικού Κόστους Χρήσης Υδάτος- Μεταλλεία- Ορυχεία») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.3: Οικονομική ανάλυση των χρήσεων ύδατος και προσδιορισμός του υφιστάμενου βαθμού ανάκτησης κόστους για τις υπηρεσίες ύδατος (ύδρευση, άρδευση και αποχέτευση) (έκδοση 1.1, Νοεμβρίου 2012), σ. 68-69, με τίτλο «Εκτίμηση περιβαλλοντικού κόστους ύδατος-μεταλλεία-ορυχεία», το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας). Εκεί εξετάζεται ειδικά το περιβαλλοντικό κόστος της ρύπανσης (διαφυγής αποβλήτων), και αποτιμάται ως μηδενικό.

⁷⁴ §4.14 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000140 Ολυμπιάδας (κοκκώδες)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.14: Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «Σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009 (έκδοση 1.3, Ιανουάριος 2013), σ. 37.

⁷⁵ 5§5 εδ. α' Οδηγίας 2006/118.

είναι και το «υποσύστημα Σκουριών-Μαύρων Πετρών» (GR1000191).⁷⁶ Όσον αφορά τις αιτίες, το Σχέδιο Διαχείρισης, σε πολλά σημεία, συνδέει την κακή χημική κατάσταση ορισμένων από αυτά με σημειακές πηγές ή μολυσμένο έδαφος. Για παράδειγμα, η κακή κατάσταση του υποσυστήματος Σκουριών-Μαύρων Πετρών (GR1000191) συσχετίζεται με την μεταλλευτική δραστηριότητα [βλ. και παραπάνω, (2)(β)]. Κατά την ΣΜΠΕ, η «κακή ποιοτική κατάσταση του υποσυστήματος Σκουριών εκτιμάται ότι οφείλεται στη μεταλλευτική δραστηριότητα».⁷⁷ Στην αξιολόγηση της ποιοτικής (χημικής) και ποσοστικής κατάστασης του συστήματος GR1000190 (στο οποίο ανήκει το υποσύστημα Σκουριών-Μαύρων Πετρών), αναφέρονται τα εξής: «...στα πλαίσια σύνταξης της παρούσας μελέτης δεν εντοπίστηκαν πρωτογενή στοιχεία μετρήσεων της ποιότητας στις περιοχές ανάπτυξης των μεταλλείων Χαλκιδικής. Επισημαίνεται η ανάγκη λήψης όλων των απαιτούμενων μέτρων για την ελαχιστοποίηση ή και πλήρη εξάλειψη του κινδύνου ρύπανσης των υπογείων / επιφανειακών νερών ή των συσχετιζόμενων οικοσυστημάτων από τη λειτουργία των μεταλλείων... Επισημαίνεται ότι επειδή στο υπόψη ΥΥΣ δεν υπάρχουν υδροσημεία ελέγχου, απεικονίζονται με κόκκινη σήμανση τα μεμονωμένα σημεία όπου καταγράφεται υπέρβαση των τιμών ΑΑΤ για ρύπανση ανθρωπογενούς προέλευσης (ποσοστό 6,1% των υδροσημείων με μεμονωμένες μετρήσεις)...». Όσον αφορά τη συσχέτιση με σημειακές πηγές ρύπανσης, η ίδια αξιολόγηση αναφέρει ότι «[σ]το ΥΥΣ GR1000190 υπάρχουν: ...τα επιφανειακά συστήματα Μαυρόλακκα, Μπασδέκης, Ασπρόλακκα και Κοκκινόλακκα, τα οποία δέχονται επεξεργασμένα νερά από τα Μεταλλεία είτε συνδέονται με αποθέσεις στειρών υλικών ή/και τέλματα από τα μεταλλεία. Η διήθηση επιφανειακού νερού από τα υπόψη ρέματα επιδρά δυσμενώς στην ποιότητα των υπογείων υδάτων στις αντίστοιχες περιοχές. Ειδικότερα, θεωρώντας την ανάπτυξη των ρεμάτων μόνο στο σύστημα GR1000190, τότε η ρύπανση (SO₄, βαρέα μέταλλα) περιορίζεται στο ρέμα Κοκκινόλακκα στο τμήμα από τη γέφυρα Εθνικής οδού Στρατώνι-Στρατονίκη μέχρι την περιοχή των μεταλλείων, και στο ρέμα Μαυρόλακκα περιορίζεται στον κλάδο Κηπουρίστας (As, Mn) όπου κατά μήκος της κοίτης υπάρχουν παλιές εκκαμινεύσεις...». ⁷⁸ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μία άλλη πηγή, η οποία έχει τεθεί υπόψη των αρμόδιων αρχών, παρουσιάζει υπερβάσεις σε πολλές ακόμα ουσίες στα ΥΥΣ που χρησιμοποιούνται για ύδρευση: ενδεικτικά, «για την περιοχή Ολυμπιάδας – ... Sb (αντιμόνιο): κατά μέσο όρο, το 27% των μετρήσεων υπερβαίνουν το όριο που προβλέπεται από την νομοθεσία για ύδατα προς ανθρώπινη κατανάλωση (0.005 mg/l). Pb (μόλυβδος)τα όρια πόσης υπερβαίνονται στο 73% των μετρήσεων... Cd (κάδμιο): σποραδικές, μη σημαντικές υπερβάσεις.... Για την περιοχή Σκουριών - Sb (αντιμόνιο): παρατηρήθηκαν μεμονωμένες υπερβάσεις του ορίου για τα ύδατα ανθρώπινης κατανάλωσης. Στο σύνολο 94 μετρήσεων, οι υπερβάσεις ήταν 19... Pb (μόλυβδος): ...τα κριτήρια πόσης υπερβαίνονται συστηματικά... Για την περιοχή Στρατωνίου - ...Pb (μόλυβδος): ...τα κριτήρια χρήσης ύδατος για κατανάλωση δεν ικανοποιούνται στο σύνολο των θέσεων... Cr (χρώμιο): σποραδικές υπερβάσεις του ορίου χρήσης νερού για άρδευση... Cd (κάδμιο): ... τα όρια πόσης δεν ικανοποιούνται για το σύνολο των θέσεων...

⁷⁶ Πίνακας 9-42 («Χημική και ποσοτική κατάσταση Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων και Υποσυστημάτων της ΛΑΠ Χαλκιδικής») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 209 (2569), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁷⁷ Πίνακας 4-51 («Ποιοτική κατάσταση ΥΥΣ της ΛΑΠ Χαλκιδικής») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 102-103. Η στρατηγική μελέτη αποτελεί συγχρόνως έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

⁷⁸ §4.3.8 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα- Ωραιοκάστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάστασης των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), σ. 228. Πρόκειται για έγγραφο τεκμηρίωσης και μέρος του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας).

Συμπερασματικά, η επεξεργασία των μετρημένων τιμών δείχνει επιβάρυνση των υπόγειων νερών, σε σχέση με ορισμένα βαρέα μέταλλα κυρίως στην περιοχή Στρατωνίου. Οι υπερβάσεις που παρατηρήθηκαν προφανώς σχετίζονται και με την μεταλλοφορία της περιοχής μελέτης, αλλά και με την ρύπανση που προκύπτει από παλαιότερες εκμεταλλεύσεις (π.χ., Ολυμπιάδα)... [Σ]ε επιπρόσθετες μετρήσεις ποιότητας που πραγματοποιήθηκαν τον Απρίλιο του 2005, ο κόλπος της Ιερισσού παρουσιάζεται ρυπασμένος... ».⁷⁹

Συνεπώς, πιθανολογείται ότι η ρύπανση των υπόγειων νερών στην περιοχή οφείλεται (μεταξύ άλλων) και σε σημειακές πηγές ή μολυσμένο έδαφος που σχετίζονται με (παλαιότερη ή τωρινή) μεταλλευτική και μεταλλουργική δραστηριότητα. Ταυτόχρονα, τονίζεται από το Σχέδιο η έλλειψη επαρκών μετρήσεων και μετρήσεων: «[ο] περιορισμένος αριθμός υδροσημείων ελέγχου και οι ιδιαίτερα περιορισμένες (χρονικά) καταγραφές της χημικής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, δεν επιτρέπουν την άμεση συσχέτιση του ρυπαντικού φορτίου και των σημειακών πηγών ρύπανσης. Οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες που ασκούνται στα υπόγεια υδατικά συστήματα της ΛΑΠ Χαλκιδικής είναι:... η μεταλλευτική δραστηριότητα, που καταγράφεται από την αρχαιότητα έως σήμερα, στην περιοχή των μεταλλείων ΒΑ Χαλκιδικής (μεταλλεία Ολυμπιάδας, Μαντέμ Λάκκου- Μαύρες Πέτρες, Σκουριών). Η δραστηριότητα αυτή, επηρεάζει τα υποσυστήματα GR1000191 και GR1000192 και τα συστήματα GR1000130, GR1000140 και είναι πιθανό να συνδέεται με τις -κατά θέσεις- αυξημένες τιμές των ιχνοστοιχείων Fe, Mn, As, Pb και Cd...».⁸⁰ Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, αντίθετα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, αξιολογήσεις υφιστάμενων πλουμιών ρύπανσης δεν περιλαμβάνονται (έστω με συνοπτικό τρόπο) στο Σχέδιο Διαχείρισης.⁸¹

(β) Δεν έχουν ληφθεί μέτρα πρόληψης ή περιορισμού της εισαγωγής ρύπων στα υπόγεια νερά [6§1 Οδηγίας 2006/118], καθώς και τα βασικά μέτρα για τις σημειακές πηγές απορρίψεων και τα μέτρα πρόληψης ή περιορισμού της εισαγωγής ρύπων στα υπόγεια νερά [11§3 περ. ζ), 11§5 Οδηγίας 2000/60]

Σύμφωνα με την Έκθεση για τα υπόγεια νερά (η οποία είναι μέρος του Σχεδίου Διαχείρισης), «[ε]στιές ρύπανσης είναι επίσης οι σωροί απόθεσης τέλματος στην περιοχή Ολυμπιάδας, χώροι απόθεσης μεταλλεύματος και μπαζών που προέρχονται από παλαιές και σύγχρονες εκμεταλλεύσεις στην περιοχή του Μαδέμ Λάκκος καθώς και τα νερά μεταλλείων που προέρχονται από παλιές στοές και απορρίπτονται χωρίς επεξεργασία στον Κοκκινόλακκα (Βεράνης 2009 & 2010). Πρέπει να σημειωθεί ότι στην ΒΑ Χαλκιδική λόγω εκτεταμένης παρουσίας μεταλλοφόρων ζωνών από θειούχες μεταλλοφορίες υφίσταται κατά θέσεις και γηγενής ρύπανση των υπόγειων νερών από σίδηρο, μαγγάνιο, αρσενικό και θεικές ρίζες...»: κατά την ίδια έκθεση, στο σύστημα GR1000190, υπάρχει υπέρβαση των ορίων ποσιμότητας

⁷⁹ ENVECO, Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Μεταλλευτικών Μεταλλουργικών Εγκαταστάσεων (Αθήνα, 2006), κεφ. 4.1.4.2 και 4.1.4.3. Υπό το τότε ισχύον ενωσιακό καθεστώς, τα βαρέα αυτά μέταλλα ανήκαν στον κατάλογο I (Cd) και II (Pb, Sb) της Οδηγίας 80/68/ΕΟΚ «περί προστασίας των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες»: αντίστοιχα, τα κράτη-μέλη έπρεπε είτε να εμποδίσουν την εισαγωγή τους στα υπόγεια ύδατα (κατάλογος I), είτε να την περιορίσουν (κατάλογος II), με την υποβολή σε προκαταρκτική έρευνα των (άμεσων και έμμεσων) απορρίψεων των ουσιών αυτών στα υπόγεια ύδατα, και την αδειοδότηση βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής, την λήψη των κατάλληλων μέτρων για την αποφυγή (έμμεσων) απορρίψεων των ουσιών του καταλόγου I που αναφέρονται στον κατάλογο I, κατόπιν ενεργειών που πραγματοποιήθηκαν επάνω ή μέσα στο έδαφος, και τον έλεγχο της τήρησης των όρων των αδειών (άρθρα 3-14 Οδηγίας 80/68).

⁸⁰ §8.2.4.1 [«Πηγές ρύπανσης – επιπτώσεις επί της ποιοτικής (χημικής) κατάστασης»] του του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 146 (2505) – 147 (2506), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ Β' 182).

⁸¹ 5§5 τελευταίο εδάφιο β' Οδηγίας 2006/118.

για τον σίδηρο (Fe), αρσενικό (As) και μαγγάνιο (Mn).⁸² Κατά την ΣΜΠΕ, «[σ]την ευρύτερη περιοχή των συστημάτων, καταγράφεται υπέρβαση των συγκεντρώσεων Fe, Mn, As, SO₄, σε σημαντικό αριθμό σημείων μέτρησης και F, B σε μικρότερο αριθμό σημείων μέτρησης. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία αναφέρονται αυξημένες συγκεντρώσεις και σε άλλα ιχνοστοιχεία όπως Pb, Ni, Mg. Οι υπερβάσεις αυτές στα υπόγεια νερά οφείλονται : – σε πρωτογενή αίτια (λιθολογικοί σχηματισμοί, μεταλλοφορία) – σε ανθρωπογενή αίτια : μεταλλευτική δραστηριότητα...».⁸³

Κατά την Οδηγία για τα υπόγεια ύδατα, «[γ]ια να επιτευχθεί ο στόχος πρόληψης ή περιορισμού της εισαγωγής ρύπων στα υπόγεια ύδατα», οι αρμόδιες αρχές «διασφαλίζουν ότι το πρόγραμμα μέτρων που καταρτίζεται σύμφωνα με το άρθρο 11 της εν λόγω Οδηγίας» (ενν., της Οδηγίας για το νερό 2000/60) «περιλαμβάνει : α) όλα τα μέτρα που απαιτούνται με σκοπό την πρόληψη της εισαγωγής οποιασδήποτε επικίνδυνης ουσίας στα υπόγεια ύδατα... Κατά τον εντοπισμό των ουσιών αυτών, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη ιδίως τις επικίνδυνες ουσίες που ανήκουν στις οικογένειες ή ομάδες ρύπων που παρατίθενται στα σημεία 1 έως 6, του Παραρτήματος VIII, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, καθώς και τις ουσίες που ανήκουν στις οικογένειες ή ομάδες ρύπων που παρατίθενται στα σημεία 7 έως 9 του Παραρτήματος αυτού, εφόσον οι ουσίες αυτές θεωρούνται επικίνδυνες...».⁸⁴ Τα «βασικά μέτρα» ενός Σχεδίου Διαχείρισης συνίστανται, μεταξύ άλλων, «για τις σημειακές πηγές απορρίψεων που ενδέχεται να προκαλέσουν ρύπανση, σε απαίτηση για προηγούμενη κανονιστική ρύθμιση, όπως η απαγόρευση της εισόδου ρύπων στα ύδατα, ή για προηγούμενη άδεια, ή για καταχώρηση βασιζόμενη σε γενικούς δεσμευτικούς κανόνες που να καθορίζουν ελέγχους εκπομπών για τους σχετικούς ρύπους».⁸⁵ Επίσης, κατά την Οδηγία για το νερό, «[ό]ταν τα στοιχεία παρακολούθησης ή άλλα στοιχεία υποδεικνύουν ότι δεν είναι πιθανόν να επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται δυνάμει του άρθρου 4 για το υδατικό σύστημα, το κράτος μέλος μεριμνά ώστε: ...να θεσπίζονται τα πρόσθετα μέτρα που είναι αναγκαία προκειμένου να επιτευχθούν οι εν λόγω στόχοι, συμπεριλαμβανομένης, οσάκις είναι σκόπιμο, της θέσπισης αυστηρότερων περιβαλλοντικών προτύπων...».⁸⁶

Το εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης δεν προβλέπει κανένα απολύτως μέτρο που να διασφαλίζει την πρόληψη εισαγωγής επικίνδυνων ουσιών, όπως το αρσενικό (As), στα υπόγεια ύδατα. Ειδικότερα, δεν περιλαμβάνει απαγορεύσεις εισόδου ρύπων, προηγούμενη άδεια,

⁸² §4.3.8 [«Υπόγειο Υδατικό Σύστημα GR1000190 Χολομώντα-Ωραιοκάστρου (ρωγματικό)»] του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.10: Αξιολόγηση και Ταξινόμηση της Ποιοτικής (Χημικής) και Ποσοτικής Κατάσταση των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων (έκδοση 1.2, Ιανουάριος 2013), το οποίο αποτελεί έγγραφο τεκμηρίωσης του Σχεδίου Διαχείρισης (πρβλ. Πίνακα 3-1 και κεφ. 3.5 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο.π., υποσημείωση 3^η), σ. 227-228.

⁸³ §4.5.2.6.9 («Μεταλλεία Χαλκιδικής Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.») του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π3.7: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων: Υδατικό Διαμέρισμα Κεντρικής Μακεδονίας (GR10) (έκδοση 1.3, Ιούλιος 2013), σ. 122. Οι ουσίες Pb (μόλυβδος) και Ni (νικέλιο), για τις οποίες αναφέρονται στην βιβλιογραφία αυξημένες συγκεντρώσεις αποτελούν επίσης ουσίες προτεραιότητας του Παραρτήματος I («Πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος για ουσίες προτεραιότητας και ορισμένες άλλες ρυπογόνες ουσίες») της Οδηγίας 2008/105.

⁸⁴ 6§1 περ. α) Οδηγίας 2006/118. Οι οικογένειες ή ομάδες ρύπων που απαριθμούνται στα σημεία 7 έως 9 του Παραρτήματος VIII («Ενδεικτικός κατάλογος των κυριότερων ρύπων») της Οδηγίας 2000/60 είναι τα «μέταλλα και οι ενώσεις τους», το «αρσενικό και οι ενώσεις του» και τα «βιοκτόνα και φυτοπροστατευτικά προϊόντα».

⁸⁵ 11 παρ. 3 περ. ζ) Οδηγίας 2000/60. Τα «βασικά μέτρα» επίσης περιλαμβάνουν «μέτρα για την προαγωγή μιας αποτελεσματικής και βιώσιμης χρήσης ύδατος προκειμένου να μην διακυβεύεται η επίτευξη των στόχων που ορίζονται στο άρθρο 4», και «τυχόν μέτρα για την πρόληψη της σημαντικής διαρροής ρύπων από τεχνικές εγκαταστάσεις και για την πρόληψη ή/και τη μείωση των επιπτώσεων των επεισοδίων ρύπανσης λόγω ατυχήματος, για παράδειγμα έπειτα από πλημμύρες, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που προβλέπουν συστήματα για την ανίχνευση τέτοιων γεγονότων ή για τη σχετική προειδοποίηση, συμπεριλαμβανομένων, στην περίπτωση ατυχημάτων που δεν θα μπορούσαν να έχουν ευλόγως προβλεφθεί, όλων των κατάλληλων μέτρων για τη μείωση των κινδύνων στα υδατικά οικοσυστήματα» [11 παρ. 3 περ. γ) και β) Οδηγίας 2000/60].

⁸⁶ 11 παρ. 5 εδ. α' τελευταία περίπτωση Οδηγίας 2000/60.

κανονιστική ρύθμιση ή καταχώρηση σε μητρώο των σωρών και χώρων απόθεσης τέλματος, μεταλλεύματος και μπαζών, τα σημεία εγκατάλειψης εκκαμινεύσεων και άλλων εξορυκτικών και μεταλλουργικών αποβλήτων στην περιοχή. Πρόσθετα μέτρα, ή αυστηρότερα περιβαλλοντικά πρότυπα για την αντιμετώπιση της κακής χημικής κατάστασης του ΥΥΣ GR1000191 δεν προβλέπονται:⁸⁷ ειδικότερα, το Σχέδιο δεν ορίζει αυστηρότερες ανώτατες αποδεκτές τιμές για τα υποβαθμισμένα υπόγεια υδατικά συστήματα, και περιορίζεται σε (μελλοντική) «*σύνταξη ειδικής υδρογεωλογικής – υδροχημικής μελέτης για τον καθορισμό ΥΥΣ ή τμημάτων αυτών όπου παρουσιάζονται χημικά στοιχεία με υψηλές τιμές φυσικού υποβάθρου*»,⁸⁸ και την «*κατάρτιση μητρώου πηγών ρύπανσης*».⁸⁹ Τέλος, όπως προαναφέρθηκε [ανωτέρω, υπό 2(δ)], οι λατομικές και μεταλλευτικές δραστηριότητες εξαιρούνται ρητά από τους περιορισμούς που διέπουν τις ελεγχόμενες ζώνες προστασίας σημείων υδροληψίας.

(γ) *Η διαχείριση των εξορυκτικών αποβλήτων δεν γίνεται με μεθόδους που δεν θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και τα ύδατα [4§1 Οδηγίας 2006/21]*

Σύμφωνα με την Οδηγία για τα εξορυκτικά απόβλητα, σύμφωνα με την οποία «[τ]α κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίζεται ότι η διαχείριση των εξορυκτικών αποβλήτων γίνεται με τρόπο που δεν θέτει σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία, ότι δεν χρησιμοποιούνται μέθοδοι που θα μπορούσαν να βλάψουν το περιβάλλον, και ειδικότερα τα ύδατα...».⁹⁰ Για τους λόγους που έχουν προαναφερθεί [παραπάνω 3(α) έως 3 (γ)], αυτό δεν έχει συμβεί. Επιπλέον, στην ευρύτερη περιοχή, έξι κλειστές ή εγκαταλελειμμένες διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων που «*προκαλούν σοβαρές δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή ενδέχεται να αποτελέσουν μεσοπρόθεσμα ή βραχυπρόθεσμα σοβαρό κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία ή το περιβάλλον*», και η απογραφή αυτή περιλαμβάνει μόνο δημόσιους χώρους.⁹¹

⁸⁷ Πρβλ. το σχετικό κεφάλαιο 12.1.3 («Βασικά μέτρα») του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 237 (2537) επ., όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «*Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας*» (ΦΕΚ Β' 182).

⁸⁸ Πρόκειται για το μέτρο με κωδικό ΣΜ05-30 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 256 (2616), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «*Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας*» (ΦΕΚ Β' 182). Σε άλλα σημεία του Σχεδίου, αμφισβητείται ότι οι υπερβάσεις οφείλονται αποκλειστικά στο φυσικό υπόβαθρο – π.χ., §4.19 του εγγράφου ΥΠΕΚΑ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Π1.4: «*Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 2006/118/ΕΚ «σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση» και της ΚΥΑ 39626/2208/Ε130/2009*» (έκδοση 1.1, Ιανουάριος 2013), σ. 41.

⁸⁹ Πρόκειται για το μέτρο με κωδικό ΟΜ06-04 του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας, σ. 247 (2607), όπως εγκρίθηκε από την Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 106/2014 «*Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας*» (ΦΕΚ Β' 182): εκεί, σημειώνεται ότι «*[σ]το μητρώο αυτό καταχωρούνται οι δυνητικές πηγές ρύπανσης και το ίδιο αποτελεί τη βάση για την κατάρτιση σχεδίου δράσης μείωσης των ανωτέρω ουσιών. Στο πλαίσιο αυτού του μέτρου θα πρέπει να διερευνηθεί αν οι αυξημένες συγκεντρώσεις ορισμένων ουσιών οφείλονται σε ανθρωπογενή αίτια ή σε φυσικές διεργασίες. Επιπλέον το μητρώο θα συνδράμει τις αδειοδοτούσες αρχές να εντοπίσουν το σύνολο των υπόχρεων εγκαταστάσεων και να προχωρήσουν στην τροποποίηση όπου είναι απαραίτητο των περιβαλλοντικών αδειών και λοιπών σχετικών απαιτήσεων που απορρέουν από τη νομοθεσία...*». Κατά συνέπεια, στο Σχέδιο, **δεν περιλαμβάνονται** τα «*βασικά μέτρα*», αν και προβλέπεται ότι θα ληφθούν στο μέλλον (!).

⁹⁰ 4 παρ. 1 Οδηγίας 2006/21.

⁹¹ Υ.Π.Ε.Κ.Α. – Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Απογραφή κλειστών και εγκαταλελειμμένων εγκαταστάσεων αποβλήτων (σύμφωνα με το άρθρο 20 της 2006/21/ΕΚ, άρθρο 21 της ΚΥΑ 39624/2209/Ε103/2009, ΦΕΚ Β' 2076) (Αθήνα, Οκτώβριος 2012), διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=L%2BY%2FWnsXHkY%3D&tabid=824&language=el-GR>. Πρόκειται για την απογραφή που έγινε βάσει του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/21.